

<https://ssoss.ui.ac.ir/?lang=en>

Strategic Research on Social Problems

E-ISSN: 3041-8623

Vol. 12, Issue 4, No.43, Winter 2024, pp. 123-152

Received: 15.11.2023 Accepted: 29.04.2024

Research Paper

Social Relations and Interpersonal Dialogue among Couples: A Study in the City of Yazd Based on the Grounded Theory

Lida Hatefi Rad

Ph.D., Faculty of Social Sciences, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran

lida_raad@yahoo.com

Mehraban Parsamehr ^{*}

Associate professor, Department of Development Sociology, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Mazandaran, Mazandaran, Iran

parsamehr@umz.ac.ir

Ali Ruhani

Associate professor, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Yazd University, Yazd, Iran

aliruhani@yazd.ac.ir

Introduction

The family as the most significant and fundamental social institution exerts direct and profound influences on other societal institutions. It assumes distinct roles and functions and addresses a range of human needs. Central to family life and functioning are the relationships among family members. Communication serves as the foundation through which families define themselves and members acquire the skills to navigate shared meanings (Miller, 2017). Consequently, communication and interactions between family members emerge as crucial characteristics within any family unit. When communication is positive and effective, it ensures the overall well-being of the family and, in turn, contributes to the health of society as a whole. Effective communication skills encompass both verbal and nonverbal elements with effective verbal and conversational skills occupying a significant role in marital communication. Furthermore, communication within the family, like any other form of dialogue, is influenced by cultural and social contexts. Dialogue, in fact, not only stems from an individual's background and social network, but also shapes the formation of future relationships and interactions. As per Michel's definition, a social network comprises unique connections among a specific group of individuals. These connections collectively provide insights into the social behavior exhibited by the individuals involved (Mitchel, 1999). Therefore, recognizing the pivotal role played by tradition, culture, and social backgrounds in fostering interactions and dialogues between couples, this research aimed to comprehend the process of dialogue formation within the context of couples' social relations.

Materials and Methods

This research aimed to elucidate the process of dialogue formation within the context of social relations. An interpretive paradigm and qualitative methodology were employed. Specifically, a grounded theory approach utilizing Strauss and Corbin's objectivist perspective was adopted as the primary methodological framework. The sample selection followed a purposive and theoretical sampling technique with the goal of achieving data saturation. A total of 31 couples

from normal families in Yazd were chosen as participants. In-depth interviews served as the primary method of data collection. With participants' consent, the interviews were recorded and each session lasted between 70 and 180 minutes. The data analysis utilized the theoretical coding method, which facilitated the development of the grounded theory. All recorded interviews were transcribed into text and the analysis process occurred concurrently with data collection. Following Strauss and Corbin's method, line-by-

*Corresponding author

Hatefi Rad, L., Parsamehr, M., & Ruhani, A. (2024). Social relations and interpersonal dialogue among couples: A study in the city of Yazd based on the grounded theory. *Strategic Research on Social Problems*, 12(4), 123-152.

2645-7539 / © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2024.139782.1956>

line analysis was conducted for open-coding, leading to the development of concepts and categories and construction of the grounded theory's foundation. Ultimately, a research paradigm model was formulated. To ensure the validity of the findings, measures, such as prolonged engagement, peer review, negative case analysis, member checking, and detailed description were employed.

Discussion of Results and Conclusion

This study aimed to elucidate the role of the social network in shaping and influencing dialogue within Yazdi families. The collected data were subjected to open, axial, and selective coding, resulting in the identification of 22 main categories and 63 secondary categories. These categories collectively contributed to the core category of "dialogue emerging from the social network". The research presented a paradigm model and theoretical framework based on these findings.

The overall analysis of the results demonstrated that dialogue was a product of the social relationships that the couples had experienced across various domains, spanning from the past to the present. The sociocultural context, particularly within the family, held the greatest influence on

the individuals by establishing either a democratic or authoritarian environment. Additionally, friendship groups, educational and occupational systems, and the living environment all played significant roles in shaping interactions and dialogue within the family.

When confronted with the impact of this social network, the individuals tended to react in two distinct ways. Some individuals accepted these influences without critical evaluation, implementing them within their family dynamics. However, this approach often led to dissatisfaction within the contemporary family structure due to the changing dynamics of today's society. On the other hand, certain individuals equipped with an awareness of various factors, social changes, and established principles for building relationships engaged in a thoughtful reconsideration of the effects of their past experiences within the family and different social environments. These individuals actively strived to enhance interactions within their current family and effectively managed their familial relationships.

Keywords: Network, Family, Couples, Dialogue, Social Relations.

پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی

سال دوازدهم، شماره پیاپی (۴۳)، شماره چهارم، زمستان ۱۴۰۲، ص ۱۲۳-۱۵۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۸/۲۴ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۱۰

مقاله پژوهشی

شبکه روابط اجتماعی و گفت‌وگومندی زوجین: یک مطالعه زمینه‌ای در شهر یزد

لیدا هاتفی راد، دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران، گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد،

یزد، ایران

lida_raad@yahoo.com

مهربان پارسامهر*، دانشیار، گروه جامعه‌شناسی توسعه، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه مازندران، مازندران، ایران.

parsamehr@umz.ac.ir

علی روحانی، دانشیار، گروه تعاون و رفاه اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه یزد، یزد، ایران

aliruhani@yazd.ac.ir

چکیده

با توجه به اینکه بستر اجتماعی که افراد در آن رشد یافته‌اند، در نحوه برقراری تعاملات در خانواده‌ها نقش مهمی دارد، پژوهش حاضر بر آن است تا نقش شبکه روابط اجتماعی را در چگونگی شکل‌گیری و وضعیت گفت‌وگو در خانواده‌های یزدی تبیین کند. بر این اساس، از روش‌شناسی کیفی و روش نظریه زمینه‌ای به کار گرفته و با استفاده از نمونه‌گیری نظری، از ۳۱ نفر از زوجین خانواده‌های متعارف شهر یزد مصاحبه عمیق انجام شد؛ سپس اطلاعات گردآوری شده با استفاده از کدگذاری باز، محوری و گزینشی تحلیل و در قالب ۶۳ مقوله فرعی و ۲۲ مقوله اصلی دسته‌بندی شد. در نهایت یک مقوله هسته‌ای با عنوان «گفت‌وگو؛ برآیندی از شبکه روابط اجتماعی» ارائه شد؛ سپس مدل پارادایمی و طرح‌واره نظری تحقیق ارائه گردید. به‌طور کلی تبیین نتایج نشان می‌دهد که گفت‌وگو برآیندی از روابط اجتماعی است که زوجین در عرصه‌های گوناگون از گذشته تا به امروز تجربه کرده‌اند. بسترهای فرهنگی و اجتماعی، از جمله خانواده مبدأ با ایجاد بسترهایی دموکراتیک یا اقتدارگرایانه، بیشترین تأثیرگذاری را بر افراد دارد و پس از آن، گروه‌های دوستی، سیستم تحصیلی، شغلی و محیط زندگی افراد در شکل‌گیری تعاملات و گفت‌وگو در خانواده، نقش مهمی دارند و آن را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

واژه‌های کلیدی: شبکه، خانواده، زوجین، گفت‌وگو، روابط اجتماعی.

* نویسنده مسئول

هاتفی راد، ل؛ پارسامهر، م. و روحانی، ع. (۱۴۰۳). شبکه روابط اجتماعی و گفت‌وگومندی زوجین: یک مطالعه زمینه‌ای در شهر یزد. پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی، ۱۲(۴)، ۱۲۳-۱۵۲.

3041-8623/ © University of Isfahan

This is an open access article under the CC BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<https://doi.org/10.22108/srsp.2024.139782.1956>

مقدمه و بیان مسئله

ارتباطات میان‌فردی، اساس و شالوده هویت و کمال انسان و مبنای اولیه پیوند او با دیگران است. ارتباط مؤثر^۱ موجب شکوفایی و بهبود کیفیت روابط افراد می‌شود؛ این در حالی است که ارتباطات غیر مؤثر، مانع شکوفایی انسان می‌شود و روابط را تخریب می‌کند. انسان درگیر ارتباطات می‌شود تا هویت پیدا کند، با دیگران پیوند برقرار می‌کند و پیوندهای خود را عمیق‌تر و در ضمن مشکلات خود را رفع و امکانات موجود را کشف می‌کند؛ بنابراین اساس زندگی و خوشبختی انسان را همین ارتباطات میان‌فردی تشکیل می‌دهد. ارتباطات میان‌فردی خود حیات‌بخش روابط هدفمند^۲ است (ادیب راد و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۳۲). در واقع تعاملات اجتماعی یا روابط، به مجموعه وسیعی از ارتباطات کلامی یا غیر کلامی، مستقیم یا غیر مستقیم و عینی یا نمادین بین دو یا تعداد بیشتری از افراد اشاره می‌کند. روابط اجتماعی که از عاملیت فردی تشکیل شده است، شکل‌دهنده ساختار اجتماعی است؛ از این رو مطالعه و معنادار کردن تعاملات اجتماعی بین افراد، بخش مهمی از زندگی اجتماعی روزمره ماست (wu et al., 2018). در این میان بسیاری از افراد، ازدواج را صمیمی‌ترین رابطه و منبع عاطفه و حمایت می‌دانند. صمیمیت و گفت‌وگو^۳ برای انواع روابط، از مهم‌ترین ارکان محسوب می‌شود و عمق صمیمیتی که زوجین در رابطه خود ایجاد می‌کنند، به توانایی آنها در انتقال روشن، صحیح و مؤثر افکار، احساسات، نیازها و خواسته‌هایشان بستگی دارد و یادگیری ارتباط کارآمد، یک گام مهم در فرایند ایجاد و افزایش صمیمیت در میان زوجین است (اعتمادی و همکاران، ۱۳۹۳: ۶۴).

از طرفی وظیفه اولیه خانواده نیز برقراری ارتباط است. همچنین عملکرد خانواده به رفع نیازهای اجتماعی و فردی خانواده منجر و به این دلیل، موجب رشد و تکامل، اعتماد به نفس و اجتماعی شدن اعضای خانواده می‌شود. ارتباط روشن

و مؤثر بین افراد خانواده، موجب رشد احساسات و ارزش‌ها می‌شود. ارتباط مؤثر عامل زیربنایی خانواده سالم^۴ و موفق است. به عبارت دیگر، وقتی اعضای خانواده از الگوهای ارتباطی مؤثر استفاده می‌کنند، انتقال و درک واضحی از محتوا و قصد پیام دارند و به این وسیله، نیازهای روانی اعضای خانواده را ارضا می‌کنند و ارتباط و شرکت در اجتماع را تداوم می‌بخشند (Oliver & Miller, 1994). در واقع خانواده‌ها، به‌عنوان سیستم‌های ارتباطی، از طریق تعامل با یکدیگر، خود را در درون نسل‌ها تکرار می‌کنند. در هر سیستم، یک خانواده کدهای ارتباطی خود را براساس تجربیات اعضای فردی و همچنین تجربه جمعی خانواده ایجاد می‌کند (Miller-Day, 2017). خانواده، نظام عاطفی پیچیده‌ای است که چند نسل را در بر می‌گیرد و وجه تمایز آن با دیگر نظام‌های اجتماعی، در وفاداری، عاطفی و دائمی بودن عضویت در آن است (Goldenberg & Goldenberg, 2012). همین تعریف نشان‌دهنده تأثیراتی است که خانواده‌ها در نسل‌های مختلف بر یکدیگر به جای می‌گذارند و حتی سیستم تعاملات و روابط زوجین را در خانواده جدید نیز با تأثیرات مثبت یا منفی خود مواجه می‌کنند. خانواده را نه به‌صورت عاملی ایستا و تغییرناپذیر، بلکه باید عاملی در نظر گرفت که انعطاف‌پذیری و انطباق‌پذیری چشمگیری دارد. خانواده عرصه‌ای بسته نیست، بلکه نهادی است که همواره از دگرگونی‌های کل جامعه تأثیر می‌گیرد و در عین حال توانایی پایداری در برابر رویدادها و دگرگونی‌ها و اثرگذاری بر آنها را نیز دارد (بهنام، ۱۳۹۲: ۲۳). به‌طور کلی همه ما افکار متفاوتی داریم و ریشه آن در محیط و فرهنگی است که در آن رشد کرده‌ایم. از تربیت اولیه در دوران کودکی، محیط خانواده، مدرسه و دانشگاه گرفته تا تجربیاتی که بعدها در فضای تعاملات کاری، سفر و مطالعه در طول زمان کسب کرده‌ایم، همه در شکل‌دهی افکار ما مؤثر بوده و هستند (قندهاری، ۱۳۹۴: ۲۶). بر این اساس، روش برقراری ارتباطات و تعاملات ما در سطوح مختلف، از جمله

¹ Effective communication

² Purposeful

³ Dialogue

⁴ Healthy family

جامعه و همکاری با دوستان، خانواده و دیگر انسان‌ها، بینش آدمی را در زندگی تقویت و افق دید انسان را نسبت به هستی گسترده می‌کند. هدف در دیالوگ، تأیید یا رد تفکر دیگری یا خود نیست، بلکه فهم هستی و درک صحیح ارزش‌ها و باورهای دیگری است (نیستانی، ۱۳۹۸: ۹-۱۰). بنابراین دیالوگ نه تنها در بستر و شبکه روابط اجتماعی^۳ گذشته افراد ریشه دارد، بر شکل‌گیری روابط و تعاملات آنها در آینده نیز تأثیرگذار است. بر این اساس در این پژوهش، تأثیر شبکه روابط اجتماعی بر گفت‌وگوی زوجین بررسی می‌شود که بنابر تعریف میشل^۴ (1999)، شبکه اجتماعی مجموعه پیوندهای ویژه میان جمع مشخصی از افراد به صورت مضاعف است و وجه مشخصه این پیوندها آن است که به‌مثابه یک کل، برای تفسیر رفتار اجتماعی افراد درگیر، قابل استفاده‌اند. بنابراین وقتی در یک پژوهش اجتماعی، به شبکه روابط توجه می‌شود، بر روابط دوتایی و چندتایی از قبیل روابط خویشاوندی، نقش‌های اجتماعی، روابط احساسی، روابط شناختی، روابط کنشی و ... تمرکز می‌شود (علیرضائزاد و سرایی، ۱۳۸۶: ۲۲۸).

از طرفی تغییرات خانواده در جامعه ایران به دلیل نفوذ پیامدهای منفی مدرنیته و تحولات و دگرگونی‌هایی که به مرور زمان در تمامی ابعاد خانواده رخ داده است، نگرانی‌های بسیاری را برای کارشناسان، متخصصان، مسئولان و برنامه‌ریزان در حوزه خانواده ایجاد کرده است؛ زیرا خانواده نهادی است که به اعضای خود احساس امنیت و آرامش می‌بخشد و طی هزاران سال، پایدارترین و مؤثرترین وسیله حفظ ویژگی‌های فرهنگی و عامل انتقال آن به نسل‌های بعدی بوده است. اما امروزه احساس امنیت و آرامش و روابط صمیمانه بین زن و مرد، به سستی گراییده است، براساس این، آسیب‌های ارتباطی در روابط زوجین، خانواده، به‌گونه فزاینده‌ای با نیروهای مخرب مواجه شده است و تهدید مهمی

در خانواده نیز تحت تأثیر این بسترهای فرهنگی اجتماعی^۱ قرار می‌گیرد. درواقع گفت‌وگو در خانواده، یک پتانسیل طبیعی و منبع وحدت از همان آغاز ازدواج‌هاست. در طول دوره نامزدی، زوجین در حین صحبت، ارائه و بحث، ارزش‌های جدیدی را درباره ایده‌ها، نظرها و ارزش‌های خود خلق می‌کنند. ارزش جدید ما، عامل ایجاد انگیزه برای تلاش و متعهدشدن به خانواده است و چنین رویکردی امکان ایجاد فرهنگ گفت‌وگو را فراهم می‌کند. در مقابل، تعارض و از هم گسیختگی، موانعی را برای وحدت ایجاد می‌کند، آن را از بین می‌برد و شرایطی را به دنبال دارد که این روزها نگرانی‌هایی از قبیل جدایی، طلاق، هم‌باشی و گزینه‌های مختلف، جایگزین ازدواج را باعث شده است. به‌طور کلی گفت‌وگو مبنایی برای توسعه روابط مختلف انسانی است، اما ویژگی منحصر به فرد آن در ارتباط با پیوند زناشویی مشاهده می‌شود؛ زیرا آنجا واحد اجتماعی بنیادین است، جایی که یک انسان جدید متولد و کل جامعه شروع می‌شود (Kornaszewska-Polak, 2016: 258). بوهم^۲ (۱۳۸۱)، دیالوگ را جریانی از معنی می‌داند که در جمع ما، در بین ما و درون ما جاری می‌شود. مفهوم آن است که سیر و جریانی از معنی در همه گروه روان و به پیدایش نوعی فهم تازه منجر می‌شود و همین معنای مشترک است که چسب یا سیمانی می‌شود و افراد و جوامع را به یکدیگر می‌چسباند (پایا، ۱۳۸۱: ۳۲). بنابراین اگر قادر باشیم معانی را به شکل جمع، بین خود مشترک کنیم، تشریک‌مساعی انجام می‌شود و ما از طریق تشریک‌مساعی ارتباط برقرار می‌کنیم و معنای مشترکی را به وجود می‌آوریم؛ یعنی یک اندیشه مشترک شکل می‌گیرد که در آن هیچ‌یک از افراد کنار گذاشته نمی‌شوند (بوهم، ۱۳۸۱: ۵۷). دیالوگ در زندگی، انسان‌ها را از تنهایی و مهجوری آزاد و روابط میان افراد را دوستانه، عمیق و انسانی می‌کند. درواقع دیالوگ به منظور شناخت درست پدیده‌ها و برقراری روابط درست با

³ Social Relations Network

⁴ Mitchel

¹ Sociocultural context

² Bohm

بنابر نظر لوین و مولینز^۳ یک رابطه است؛ مثل رابطه خویشاوندی میان اشخاص، ارتباط در میان کارمندان سازمان، دوستی در یک گروه کوچک (چلبی، ۱۳۹۰: ۵۳). بات^۴ از نظریه پردازان نظریه شبکه است و در این نظریه، اهمیت زیادی بر میزان تراکم شبکه‌ای قائل است که زن و شوهر در بیرون از خانه برای خود دارند و آن را حفظ می‌کنند و نیز درجه تفکیک نقش‌های زوجین را با آن مرتبط می‌داند. او معتقد است هرچه ارتباط زن و شوهر با شبکه‌های خویشاوندان، دوستان و همسایگان نزدیک‌تر باشد، رابطه آنها به‌عنوان زوج بیشتر تفکیک می‌شود و بر مبنای سلسله‌مراتب است. در مقابل هرچه شبکه‌ها کم‌تراکم‌تر باشند، نقش‌های مردانه و زنانه کمتر از یکدیگر متمایز می‌شوند. در واقع بات این موضوع را در قالب فشارهای فرهنگی تبیین می‌کند؛ یعنی وقتی اشخاصی که فرد با آنها آشناست، شبکه متراکمی داشته باشند، اعضای شبکه به‌نوعی وفاق مشترک دربارهٔ هنجارها دست می‌یابند و برای تبعیت از آنها، به اعمال فشار اجتماعی غیررسمی دست می‌زنند. بنابراین اگر زوجین عضو شبکه‌هایی از این قبیل باشند، روابط موجود در شبکه، بر ازدواج و روابط آنها تحمیل می‌شود و زن و شوهر به فعالیت‌ها و روابط بیرون از منزل کشیده می‌شوند. بنابراین این شرایط امکان تفکیک انعطاف‌ناپذیر نقش‌ها را فراهم می‌کند؛ زیرا زوجین هر دو حمایت‌های مورد نیاز خود را در خارج از خانواده دریافت می‌کنند. در مقابل اگر شبکه‌ای که زوجین به آن تعلق دارند، سست و هنجارهای آن تا حدی متنوع و پراکنده باشد، باعث می‌شود زن و شوهر وظایف خانگی را با همکاری و همراهی یکدیگر انجام دهند، نقش‌ها ماهیتی منعطف‌تر و عادلانه‌تری به خود بگیرند و ماهیت تکمیلی و مشارکتی آنها افزایش یابد (سگالن، ۱۳۸۵: ۲۵۴ و ۲۵۵). بنابراین براساس نظر بات، در حالت دوم زن و شوهر هر دو تمرکز بیشتری بر اعضای خانواده خود دارند، روابط مطلوب با یکدیگر را در اولویت قرار می‌دهند و همدلی و رفاقت بیشتری در داخل خانواده شکل

برای سلامت جامعه به شمار می‌آید (ستوده، ۱۳۹۱: ۲۰۵). در این میان استان یزد نیز در سال‌های اخیر، شاهد تحولات ارزشی و فرهنگی بسیاری بوده و فرهنگ یزدی با تمام ویژگی‌ها و عناصر خاص خود، دستخوش دگرگونی‌هایی شده است. در واقع شهر یزد با وجود تحولات بسیار، فرهنگ مذهبی و بسیاری از عناصر سنتی خود را همچنان حفظ می‌کند و بر این اساس، تضادی از سنت و مدرنیته را در تمام سطوح جامعه به نمایش می‌گذارد (عباسی شوازی و عسکری ندوشن، ۱۳۸۴) و به سهم خود می‌تواند آسیب‌های ارتباطی بسیاری به‌دنبال داشته باشد. بنابراین با توجه به اینکه سنت و پیشینه فرهنگی و اجتماعی^۱ افراد نقش بسیار مهمی در برقراری تعاملات و گفت‌وگوی میان زوجین دارد، این پژوهش بر آن است تا فرایند شکل‌گیری گفت‌وگو را در بستر شبکه روابط اجتماعی زوجین بررسی کند.

چارچوب مفهومی

از دیدگاه‌های مهم در حوزه خانواده که به موضوع پژوهش حاضر مربوط است، نظریه شبکه^۲ و روابط خانوادگی و خویشاوندی است. خویشاوندی علاوه بر برقراری تماس‌ها، دیدارها، مبادله خدمات و گردهمایی‌های خانوادگی، مجموعه‌ای از مسئولیت‌های اخلاقی و محدودیت‌آفرین را ایجاد می‌کند. علاوه بر این، خویشاوندی چارچوبی را به‌عنوان مبدأ و مرجع پدید می‌آورد که به سهم خود در ارتباط با دیگر مراجع از قبیل حرفه، محل سکونت و ولایت یا نوع اتومبیل، اهمیت دارد. همچنین در جامعه‌ای که فرد را منزوی می‌کند، حضور بالقوه شبکه خویشاوندی اهمیت بسیاری دارد و پذیرش خانواده، مأمّن و تکیه‌گاهی برای فرد تلقی می‌شود. در واقع به‌محض اینکه فرد جایی را در زنجیره نسل‌های متوالی برای خود پیدا کند، به شبکه خویشاوندی تعلق می‌یابد و از طریق آن شبکه، درصدد کسب هویت برای خود برمی‌آید (سگالن، ۱۳۸۵: ۱۰۹). به‌طور کلی واحد تحلیل در نظریات شبکه،

³ Lewin & Mullins

⁴ Bott

¹ Sociocultural background

² Network theory

می‌گیرد؛ زیرا فرد این همدلی و صمیمیت را در محیطی غیر از خانواده خود جست‌وجو نمی‌کند و به دنبال راهی برای خروج از چارچوب روابط خانواده نیست، بلکه تلاش بیشتری در جهت بهبود روابط درونی خانواده دارد. همین موضوع، باعث می‌شود دخالت کمتری از جانب اطرافیان و شبکه مترام در چنین خانواده‌هایی انجام شود و زن و شوهر با همراهی یکدیگر درباره مسائل زندگی تصمیم بگیرند و به این ترتیب از بروز بسیاری از اختلافات و تعارضات زناشویی جلوگیری به عمل آید. از دیگر دیدگاه‌های مرتبط، نظریه کلمن^۱ است که دو بعد درونی و بیرون برای سرمایه اجتماعی خانواده قائل است. او سرمایه اجتماعی درونی خانواده را روابطی می‌پندارد که بین بچه‌ها و والدین آنها برقرار است و آن را با عواملی مرتبط می‌داند که شامل حضور والدین در خانه، تعداد فرزندان، ترکیب اعضای متفاوت والدین و رابطه قوی بین والدین و فرزندان است. بنابراین زمانی که رابطه والدین با فرزند قوی و مطلوب باشد، والدین علاقه، احساس و تعهدشان را به فرزند خود نیز منتقل می‌کنند. در واقع این رابطه قوی در اجتماعی شدن کودک نیز مؤثر است و باعث می‌شود او اهداف والدین را درونی کند. از این رو کلمن این رابطه را سرمایه اجتماعی بسیار مهمی برای رشد کودک تلقی می‌کند. همچنین او برای سرمایه اجتماعی بیرونی خانواده نیز اهمیت بسیاری قائل است و آن را شامل شبکه روابط اجتماعی خانواده در اجتماع و روابط با خویشان، دوستان و غیره و نیز رابطه با نهادها و مشارکت در آنها در نظر می‌گیرد. در واقع نهاد خانواده مانند مجموعه‌ای بسته عمل نمی‌کند و از تأثیر منابع و نهادهای اجتماعی اطراف خود تأثیر می‌پذیرد. به این ترتیب، خانواده پس از تأثیر گرفتن از نهادهای مختلف اجتماعی و افرادی که با آنها در ارتباط است، این تأثیرات را به درون خانواده منتقل می‌کند و بر این اساس فرزندان نیز تحت تأثیر آن قرار می‌گیرند (سفیری و شایسته، ۱۳۹۴: ۹).

از طرفی بنا بر دیدگاه هابرماس^۲، بنیاد ارتباط بین‌الذهانی در زبان یا کنش‌های مبتنی بر دیالوگ و گفت‌وگو تبلور می‌یابد که این کنش‌ها در جست‌وجوی فهمی همدلانه و دستیابی به شناختی مشترک‌اند (نیستانی، ۱۳۹۸: ۹۳). او در کتاب نظریه کنش ارتباطی^۳، دو حیطه نظام و زیست جهان را در جامعه از یکدیگر تشخیص می‌دهد. از دیدگاه او، نظام، که طبق عقلانیت معطوف به هدف یا عقلانیت ابزاری عمل می‌کند، گرایش دارد که در جامعه‌ای نابرابر و متکی بر زور، قدرت زیست جهان که محل رسیدن به تفاهم بر مبنای گفت‌وگوی آزاد است را به استعمار خود درآورد (آزاد ارمکی و لاجوردی، ۱۳۸۲: ۱۱۰). او که نظام را جدای از زیست جهان می‌داند، اقتصاد، سیاست و خانواده را اجزای اصلی نظام طبقه‌بندی می‌کند و معتقد است قدرت و پول عناصر اساسی نظام را تشکیل می‌دهند. اما جهان زیست را باید همان جهان معنی، کنش ارتباطی، توافق و رابطه ذهنی بین انسان‌ها دانست که کنش ارتباطی در آن انجام می‌شود (هابرماس، ۱۳۸۴: ۲۳۶). در واقع زیست جهان فرهنگ و نظامی است که به تمامی معرفت، روابط و کنش‌های ارتباطی در جامعه معنا می‌دهد و در تعامل و ارتباط افراد بر طرز فکر و ارزیابی آنها تأثیرگذار است (نیستانی، ۱۳۹۸: ۹۴). به‌طور کلی هابرماس نظریه کنش ارتباطی را به‌مثابه برون‌رفت و راه نجات برای انسان تلقی می‌کند و سلامت جامعه را در گرو گسترش توانایی ارتباطی می‌داند. جامعه مریض و ناسالم وضعیتی همانند وضع بیمار روانی دارد که از قدرت کلامی بی‌بهره است. همان‌طور که فرد بیمار با برون‌افکنی اطلاعات سرکوب‌شده از ضمیر ناخودآگاه به ضمیر خودآگاه، از توانایی ارتباطی بیشتری برخوردار و انگیزه‌های ناخودآگاه تسلیم قدرت کلام و زبان می‌شود، بیماری جامعه نیز ناشی از نبود تفاهم و وجود ارتباطات تحریف‌شده است و با بهبود در حوزه ارتباطی درمان می‌شود. بنابراین هرچه توانایی کلامی و ارتباط بیشتر

² Habermas

³ Communication Action Theory

¹ Coleman

باشد، جامعه‌ای سالم‌تر خواهیم داشت (انصاری، ۱۳۸۴: ۳۰۸). در نظریات باختین^۱ (1981) نیز، دیالوگ در یک زمینه تاریخی- فرهنگی^۲ گسترده شکل می‌گیرد و این زمینه‌های تاریخی، فرهنگی و نسلی به شناخت منجر می‌شوند. از نظر او، به‌طور کلی دیالوگ شکلی از دانش فرهنگی است که تمام دیالوگ‌های روزانه، دیالوگ‌های ساده در زندگی واقعی و دیالوگ‌های هدفمند و گسترده را در بر می‌گیرد. دیالوگ براساس هم‌زمانی تفاوت و آمیختگی با دیگری بنا می‌شود که با وجود در هم آمیختگی دیدگاه‌های مختلف، وحدت میان آنها پایدار می‌ماند. در واقع هدف دیالوگ فقط احترام به اندیشه‌های دیگران و تحمل آن نیست، بلکه بهره‌گیری از صدهای متفاوت برای خلق اندیشه و باورهای جدید است (نیستانی، ۱۳۹۸: ۶۷) که تحت تأثیر شبکه‌ای از روابط اجتماعی قرار دارد. بنابراین به‌طور کلی دیالوگ و گفت‌وگو در بستر تاریخی، فرهنگی و اجتماعی ایجاد می‌گردد و در شبکه روابط اجتماعی شکل می‌گیرد و معنا می‌یابد.

پیشینه تجربی تحقیق

با توجه به اینکه به‌صورت مستقیم مطالعه‌ای درباره نقش شبکه روابط اجتماعی در گفت‌وگو انجام نشده است و بیشتر مطالعات به نوعی بر نقش تربیتی، سرمایه اجتماعی و الگوهای ارتباطی خانواده در شکل‌گیری تعاملات تأکید داشته‌اند، در ذیل به برخی از این پژوهش‌ها اشاره می‌شود.

نتایج پژوهش غفوری زارچ (۱۴۰۰) حاکی از اثربخشی کلاس‌های آموزشی مهارت‌های کلامی بود و نشان داد شرکت در جلسات آموزشی برقراری ارتباط کلامی، موجب کاهش تعارضات و بهبود رابطه میان مادر و دختر می‌شود. بنابراین با توجه به اینکه رفتار نوجوانان تحت تأثیر رفتار والدین است، لازم است والدین برای بهبود رفتار فرزندان، ابتدا به رفتارهای خود توجه داشته باشند. رستمی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهش خود نشان دادند عواملی که نقش مهمی را برای

³ Rauscher et al.

⁴ Guan & Li

¹ Bakhtin

² Historical and cultural context

قابلیت نظریه‌سازی و ایجاد چارچوبی برای تجزیه و تحلیل داده‌هاست. جامعه مورد مطالعه در پژوهش حاضر، زوجین خانواده‌های شهر یزد می‌باشند. مشارکت‌کنندگان این پژوهش براساس نمونه‌گیری نظری انتخاب شدند. آنها ابتدا براساس ملاک‌های شمول افراد با استفاده از استراتژی حداقل تنوع به صورت هدفمند انتخاب شدند و سپس براساس استراتژی حداکثر تنوع و برحسب میزان روشنایی بخشی مصاحبه‌های انجام شده، نمونه‌های بعدی براساس نمونه‌گیری نظری انتخاب می‌شدند. معیارهای ورود به مطالعه به این صورت انتخاب شد که خانواده از نگاه عرف جامعه، یک خانواده متعارف تلقی شود، طول مدت ازدواج آنها بین ۵ تا ۲۵ سال باشد و زوجین به لحاظ تحصیلی، دیپلم به بالا و به لحاظ اقتصادی، از طبقات متوسط و متوسط رو به بالا باشند. با توجه به ضرورت محدود کردن طبقه اجتماعی برای انجام یک مطالعه عمیق و همچنین براساس مصاحبه‌های اکتشافی که نشان داد گفت‌وگو در خانواده‌های سطح پایین که با مشکلات و مسائل بسیاری روبه‌رو هستند، شکلی متفاوت به خود می‌گیرد، معیارهای مذکور انتخاب شد. بنابراین با توجه به معیارهای مذکور و براساس نمونه‌گیری نظری، ۳۱ نفر و از هر خانواده یکی از زوجین مصاحبه شدند و نمونه‌گیری تا زمان دستیابی به اشباع نظری و دستیابی نیافتن به اطلاعات جدید از مصاحبه‌شوندگان، ادامه یافت. شایان ذکر است با توجه شرایط بحرانی شیوع کرونا، کلیه مصاحبه‌ها براساس نظر مصاحبه‌شوندگان و با رعایت کامل پروتکل‌های بهداشتی در منزل مصاحبه‌شونده یا در محل دفتر دو مورد از سازمان‌های مردم‌نهاد یا به صورت آنلاین انجام شد. در جدول ذیل، اطلاعات و مشخصات مشارکت‌کنندگان پژوهش ذکر شده است:

پژوهش اودنولر و همکاران^۱ (2013) نشان می‌دهد مردان جهت‌گیری‌های انطباق‌پدران خود را مدل می‌کنند، اما جهت‌گیری‌های مکالمه‌پدران خود را الگوبرداری و تلافی نمی‌کنند. یافته‌ها از پیوندهای بین الگوهای ارتباطی و ایدئولوژی‌های جنسیتی حمایت می‌کند و در عین حال نشان می‌دهد که هویت مردان چگونه تحت تأثیر ایدئولوژی‌هایی است که می‌پذیرند و آنها را درون خانواده منتقل می‌کنند. براساس نتایج پژوهش ماساریک و همکاران^۲ (2013)، تجاربی که فرد از خانواده مبدأ دارد، شکل دهنده ویژگی‌های شخصیتی است که زمینه‌ساز موفقیت ازدواج او و رابطه‌اش با همسرش است.

بررسی‌های انجام شده در مطالعات و پژوهش‌های داخلی و خارجی مرتبط با موضوع پژوهش حاضر، نشان می‌دهد به گفت‌وگو کمتر به عنوان یک مفهوم اجتماعی توجه و در بیشتر موارد در قالب مهارت‌های ارتباطی، جهت‌گیری‌ها و الگوهای ارتباطی از بعد روان‌شناختی یا در ارتباط با متغیرهای دیگر بررسی شده است. در واقع در هیچ‌کدام از پژوهش‌ها، گفت‌وگو به صورت عمیق به همراه بسترها و فرآیندهای شکل‌گیری مطالعه نشده است؛ از این رو به نقش شبکه روابط اجتماعی نیز در شکل‌گیری آن توجه نشده و در برخی از مطالعات تنها به نقش و تأثیرگذاری بستر خانواده مبدأ یا دخالت اطرافیان در این حوزه اشاره شده است.

روش پژوهش

با توجه به اینکه در پژوهش حاضر، هدف و موضوع مطالعه شده، تبیین چگونگی شکل‌گیری گفت‌وگو در بستر شبکه روابط اجتماعی است، پارادایم تفسیری و روش‌شناسی کیفی به کار گرفته شده است. همچنین از میان روش‌های مختلف، از راهبرد نظریه زمینه‌ای با رویکرد عینی‌گرایی اشتراوس و کوربین^۳ (۱۳۹۷) استفاده شده است که دارای

¹ Odenweller et al.

² Masarik et al.

³ Strauss & Corbin

جدول ۱- اطلاعات مشارکت‌کنندگان پژوهش

Table 1- Information of research participants

اسم	تحصیلات	شغل	مدت ازدواج
۱ بهاره	لیسانس صنایع	خانه‌دار	۵
۲ بهروز	فوق لیسانس صنایع	کارمند	۷
۳ هما	لیسانس ادبیات	فرهنگی	۲۴
۴ علی	لیسانس کشاورزی	کارمند	۲۴
۵ ساحل	فوق لیسانس جامعه‌شناسی	کارمند	۶
۶ یلدا	لیسانس مردم‌شناسی	خانه‌دار	۱۵
۷ عاطفه	دیپلم	خانه‌دار	۱۳
۸ سعیده	فوق لیسانس روان‌شناسی	کارمند	۱۳
۹ مهسا	فوق لیسانس شیمی	کارمند بخش خصوصی	۸
۱۰ احسان	لیسانس کامپیوتر	کارمند بخش خصوصی	۱۵
۱۱ امیرمحمد	لیسانس حسابداری	کارمند	۸
۱۲ مهدیه	فوق لیسانس علوم اجتماعی	کارمند	۶
۱۳ فرزانه	لیسانس نساجی	آزاد	۱۰
۱۴ حسن	دیپلم	آزاد	۲۱
۱۵ محسن	لیسانس برق	کارمند بخش خصوصی	۵
۱۶ پروین	فوق دیپلم بهداشت	کارمند بازنشسته	۲۵
۱۷ فریبا	دیپلم	خانه‌دار	۲۰
۱۸ مهدی	فوق لیسانس روانشناسی	آزاد	۱۹
۱۹ سوگند	لیسانس صنایع	کارمند بخش خصوصی	۸
۲۰ داوود	لیسانس عمران	آزاد	۱۰
۲۱ مرجان	دیپلم	کارمند مؤسسه خیریه	۱۸
۲۲ الهه	دانشجوی دکتری ادبیات	پژوهشگر	۶
۲۳ رفعت	دکتری کشاورزی	هیئت علمی دانشگاه	۱۵
۲۴ فاطمه	فوق دیپلم عربی	خانه‌دار	۵
۲۵ الهام	دیپلم	خانه‌دار	۱۹
۲۶ مریم	لیسانس حسابداری	کارمند	۲۳
۲۷ راضیه	لیسانس مامایی	خانه‌دار	۱۳
۲۸ محمد	فوق لیسانس علم اطلاعات و دانش‌شناسی	کارمند	۶
۲۹ محمدمهدی	لیسانس مدیریت فناوری اطلاعات	کارمند	۱۴
۳۰ صادق	دانشجوی دکتری ارتباطات	آزاد	۱۷
۳۱ مرتضی	لیسانس فیزیک	آزاد	۱۸

گسترده بود، برخی از سؤالات اصلی و هدایت‌کننده پروتکل مصاحبه که به واسطه حساسیت نظری استخراج شده بود، شامل موارد ذیل است:

فرایند مصاحبه‌ها با کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان ضبط شد و بنابر علاقه و کیفیت پاسخ‌های مصاحبه‌شوندگان، بین ۷۰ تا ۱۸۰ دقیقه به طول انجامید. اگرچه پروتکل مصاحبه

راستای تفسیر علمی داده‌ها تلاش کرد تا موضع فکری خود را در پراتنز قرار دهد. برای اتکاپذیری^۶ داده‌ها نیز ضمن رعایت اصول و نکات لازم و ضبط تمامی مصاحبه‌ها، رخدادهای به‌طور کامل ثبت و پیاده‌سازی شد. تمامی مصاحبه‌ها را خود محقق انجام داد و برای مراعات ملاحظات اخلاقی ضمن اخذ کد اخلاق از کمیته اخلاق در پژوهش دانشگاه (IR.YAZD.REC.1400.032)، کلیه مراحل با رضایت آگاهانه مشارکت‌کنندگان و تکمیل فرم‌های رضایت‌نامه انجام شد. علاوه بر این در تمامی مصاحبه‌ها با استفاده از تکنیک یخ‌شکنی، ارائه توضیحات تکمیلی و ایجاد فضایی امن و آرام، سعی بر آن بود تا اعتماد مشارکت‌کننده جلب شود. همچنین در راستای حفظ حریم خصوصی مشارکت‌کنندگان، در متن پژوهش نیز از اسامی مستعار استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

این پژوهش فهم و تجربه مشارکت‌کنندگان را از چگونگی شکل‌گیری گفت‌وگو در بستر شبکه روابط اجتماعی بررسی می‌کند. در راستای دستیابی به یافته‌های پژوهش، ضمن پیاده‌سازی و بررسی دقیق متون مصاحبه، گزاره‌های اصلی، مقوله‌های فرعی، اصلی و مقوله هسته‌ای در یک فرآیند رفت و برگشتی استخراج و مفهوم‌پردازی شد. در مجموع در این فرایند ۳۵۸ مفهوم، ۶۳ مقوله فرعی و ۲۲ مقوله اصلی برساخته شد که در جدول ذیل، مقوله‌های اصلی و هسته ذکر شده است. در ادامه مقولات اصلی حاصل از مفهوم‌پردازی‌ها و کدگذاری در قالب آیتم‌های مربوط به مدل پارادایمی پژوهش بررسی می‌شود، به برخی از مفاهیم و گزاره‌های پژوهش نیز اشاره و سپس مدل پارادایمی تحقیق ارائه می‌شود.

- روابط شما در گذشته (در محیط‌های گوناگون)، چه نقشی در روابط شما در خانواده کنونی ایفا می‌کند؟
- سیستم تربیتی و تعاملی در خانواده مبدأ شما، چه تأثیری بر تعاملات شما با اعضای خانواده کنونی دارد؟
- به نظر شما چه ویژگی فرهنگی در یزد، بر نحوه تعاملات افراد تأثیر می‌گذارد؟

سپس مصاحبه‌های ضبط‌شده به متن تبدیل و فرآیند تجزیه و تحلیل هم‌زمان و مستمر با جمع‌آوری داده‌ها، به‌صورت رفت و برگشتی انجام شد. برای تحلیل داده‌ها، از تحلیل خط به خط برای کدگذاری باز و همراه با توسعه مفاهیم و مقوله‌ها و ساخت پایه‌های نظریه زمینه‌ای از کدگذاری محوری و گزینشی استفاده شد. با توجه به روش پژوهش، در پایان نیز مدل پارادایمی و طرح‌واره نظری ارائه شد. با عنایت به معیارهای مطرح‌شده به‌وسیله لینکلن و گوبا^۱ (1985)، قابلیت اعتماد یافته‌ها با استفاده از روش‌های مشارکت طولانی^۲ و مشاهده مدام در میدان تحقیق، بررسی همکاران^۳، تشریح کلیشه‌های ذهنی و پیش‌داوری‌های محقق، تأیید مشارکت‌کنندگان^۴ و توصیف غنی تأیید شد؛ به این صورت که محقق ضمن مشارکت مداوم و مشاهده میدان تحقیق، نتایج پژوهش خود را به سه نفر از استادان و متخصصان حوزه کیفی برای سنجش اعتباربخشی داده‌ها ارائه کرد که در این فرآیند تعدادی از مقوله‌ها بازبینی شد. همچنین نتایج تحقیق را به چهار نفر از مشارکت‌کنندگان ارائه کرد و با استفاده از استراتژی تأیید مشارکت‌کنندگان، به تحقیق خود اعتبار بخشید. براساس طراحی مائتر و دوئت^۵ (2003)، پژوهش حاضر سعی کرده است تا بازاندیشی‌های مختلفی را در مراحل مختلف تحقیق صورت‌بندی کند و به این وسیله به داده‌ها و نتایج خود اعتباربخشی کند. در این راستا پژوهشگر علاوه بر بیان تجربه زیسته خود درباره موضوع پژوهش، در

¹ Lincoln & Guba

² Prolonged Engagement

³ Peer Review

⁴ Member Checking

⁵ Mauthner & Doucet

⁶ Dependability

جدول ۲- مقوله‌های اصلی و هسته‌ای پژوهش

Table 2- Main and core categories of research

مقوله اصلی	مقوله فرعی
گفت‌وگو، برآیندی از شبکه روابط اجتماعی	خانواده مبدأ: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو
	شبکه دوستان: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو
	بسترهای آموزش دانشگاهی گفت‌وگو
	شغل: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو
	محیط زندگی: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو
	تفاوت/تشابه فرهنگی-اعتقادی
	شناخت و عقلانیت در ازدواج
	دخالت خانواده‌ها
	تجربیات و ویژگی‌های شخصیتی
	نیاز به روابط دوستی
	برجستگی فرهنگ سنتی در یزد
	محدودیت‌های ارتباطی زنان
	تحولات جدید در خانواده
	نوع ازدواج
	هم‌آمیزی و هم‌آیندی گفت‌وگو
	کنشگری‌های همسازانه
	بازاندیشی در اشتباهات خانواده مبدأ
	مدیریت روابط در خانواده
	جایگزین‌سازی
ایجاد تنش‌های ارتباطی	
بهبود تعاملات خانوادگی	
نارضایتی از وضعیت موجود	

شرایط علی

شرایط علی در واقع به منظور شرایط و عللی است که باعث بروز پدیده محوری تحقیق می‌شوند که در مدل پارادایمی پژوهش حاضر شامل مقولات ذیل اند:

خانواده مبدأ: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو: این مقوله در بر گیرنده نقش تعیین‌کننده خانواده مبدأ و آثار مثبت و منفی خانواده است. با توجه به اینکه خانواده از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین نهادهای اجتماعی است که افراد در آن پرورش می‌یابند، بستری را برای شکل‌گیری گفت‌وگو فراهم می‌کند یا مانع از ایجاد آن می‌شود. در واقع خانواده نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌گیری شخصیت، رویکرد و طرز فکر

فرزندان دارد؛ به گونه‌ای که تا بزرگ‌سالی نگرش و طرز برخورد آنها را با مسائل تحت تأثیر خود قرار می‌دهد. مشارکت‌کنندگان نیز بر اهمیت و تأثیر ناخودآگاه ریشه‌ها و تربیت خانوادگی، انتقال شیوه تعاملات خانواده اصلی، تأثیر خانواده بر طرز فکر و شخصیت و همچنین اهمیت ساختار قدرت در خانواده مبدأ تأکید داشتند. در واقع بیشتر آنها معتقدند در میان عوامل مختلف، از خانواده تأثیرات بیشتری پذیرفته‌اند و این تأثیرات برای برخی مثبت و برای بعضی منفی بوده است. بر این اساس افراد بر مبنای تأثیراتی که از خانواده مبدأ خود دریافت کردند و با توجه به عوامل دیگر از قبیل گروه دوستان، تحصیلات، شغل و ... با اعضای خانواده

سنین نوجوانی، نقش بسیار مهمی در شخصیت و طرز فکر افراد ایفا می‌کند و رویکردی گفت‌وگومحور یا ضدگفت‌وگویانه در آنها ایجاد می‌کند. براساس فهم مشارکت‌کنندگان، انتخاب دوست از دوران کودکی اهمیت بسیاری دارد؛ زیرا طرز فکر، نگرش و عقاید افراد را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد و به‌عنوان یکی از گروه‌های مرجع، آثار مثبت یا منفی بسیاری بر افراد دارد. از طرفی این تأثیرات در خانواده‌هایی که تعاملات والدین و فرزندان ضعیف و آسیب‌پذیر است، بیشتر و عمیق‌تر خود را بروز می‌دهد.

چنانچه حسن نیز درباره‌ی الگوپذیری از دوست می‌گوید:

«من همیشه گفتم که روز اول مدرسه که معلما جایگاهتو مشخص می‌کنن، داره سرنوشتتو مشخص می‌کنه؛ مخصوصاً کسانی که خانواده‌های ضعیفی از نظر فکری دارن، سعی می‌کنن به الگویی بگیرن از اون افراد».

برخی از مشارکت‌کنندگان معتقدند که گروه‌های دوستی آثار عمیق و ریشه‌ای بر افراد ندارند و در این زمینه بر نقش خانواده و آثار عمیق آن تأکید دارند. از طرفی برخی دیگر بیان داشتند که نه صرف تأثیرات مثبت و منفی گروه‌های دوستی، بلکه به صورت کلی، دوستی و ارتباط با افرادی که عقاید و ویژگی‌های مختلفی دارند، بر نگرش، درک و میزان پذیرش آنها نقش مهمی داشته است. بنابراین به‌طور کلی شبکه دوستان نیز مانند خانواده تأثیرات مثبت و منفی بر افراد دارند و به صورت‌های مختلف آنها را تحت تأثیر گفتمان خود قرار می‌دهند. درواقع چنانچه رویکردی گفت‌وگومحور، دموکراتیک و همدلانه در میان گروه‌های دوستی رواج داشته باشد، آثار مثبتی بر طرز فکر افراد دارد و آنها را در جهت به‌کارگیری این ویژگی‌های مطلوب هدایت می‌کند. از طرف دیگر غلبه نگرش‌های مردسالارانه، رفتارهای نادرست دوستان با همسرانشان و انواع روابط دوستانه‌ای که افراد در دوران مجردی دارند، به صورت آگاهانه یا ناخودآگاه روابط آنها را با اعضای خانواده تحت تأثیر قرار می‌دهد. سوگند درباره‌ی تأثیر دوستان همسرش بر نگرش و نحوه برخورد با زن می‌گوید:

«فکر می‌کنم گروه‌های دوستی خیلی روش تأثیر

فعلی خود برخورد می‌کنند و این تأثیرات را به صورت‌های گوناگون بروز می‌دهند. بنابراین خانواده می‌تواند تأثیرات مثبت و منفی بر فرزندان خود داشته باشد و فرزندان براساس این ویژگی‌های شکل گرفته در خانواده مبدأ، به برقراری روابط و تعاملات با همسر و فرزندان خود اقدام می‌کنند. درواقع در بسیاری از خانواده‌ها، مفاهیمی از قبیل پذیرش، مشارکت، احترام، جلسات خانوادگی، گفت‌وگو، مشورت، حمایت و تئوری‌های برابری رواج دارد و شکل‌گیری این مفاهیم در ذهن فرزندان، باعث می‌شود در خانواده فعلی خود نیز رویکرد مشارکتی و گفت‌وگومحور نسبت به مسائل داشته باشند. یلدا از برگزاری جلسات خانوادگی در خانواده مبدأ خود می‌گوید:

«یکی از چیزایی که فک می‌کنم تأثیر داشته، اینکه خانواده چهارتایی جمعه‌ها دور هم می‌شستیم با هم حرف می‌زدیم و اتفاقات رو می‌نوشتیم».

علاوه بر تأثیرات مثبت، خانواده تأثیرات منفی نیز بر فرزندان خود دارد و ممکن است فرزندان این تأثیرات را به صورت مثبت یا منفی در خانواده فعلی خود پیاده کنند؛ به این صورت که به سبب نارضایتی از روش‌های خانواده اصلی تلاش کنند در خانواده خود به گونه‌ای معکوس عمل کنند یا همان روش‌های نادرست خانواده را در پیش گیرند. بنابر نظر مشارکت‌کنندگان نیز، بی‌توجهی به نظر فرزندان، تفکرات سنتی و مردسالارانه، فقدان گفت‌وگو و روابط مطلوب و وجود تنش‌های خانوادگی در خانواده مبدأ فرد، نقش بسیار مهمی در نحوه ارتباطات و تعاملات در خانواده فعلی او ایفا می‌کند. مهسا در این باره می‌گوید:

«من و همسرم می‌دونیم خیلی از مشکلاتمون به خاطر محیط خانوادگی بوده که توش بزرگ شدیم؛ چون اونم همیشه مامان باباش با هم جنگ و دعوا داشتن و باباش عصبی‌بازی درمیآورد و می‌زده می‌بسته».

شبکه دوستان: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو: توجه به این مقوله، بعد از خانواده، گروه دوستی و گروه همسالان نیز از اثرگذارترین گروه‌هایی است که به‌ویژه از

می‌ذاره؛ مثلاً وقتی میره پیش به سری از دوستاش که خیلی حالت مردسالاری دارن و این عقاید که زن نباید اصلاً بهش رو بدی، اونم اینارو ازشون می‌گیره».

بسترهای آموزش دانشگاهی گفت‌وگو: براساس این مقوله، دانشگاه و دوران دانشجویی از دوران‌هایی است که در شکل‌گیری نگرش، رویکرد و نحوه تعاملات افراد مؤثر است. اگرچه به نظر می‌رسد تحصیلات دانشگاهی نتوانسته است با توجه به پتانسیل‌های خود، نقش مؤثری در برقراری تعاملات و ایجاد فضایی گفت‌وگومحور داشته باشد و بسیاری از افراد نیز، اظهار داشتند که دانشگاه تأثیر چندانی بر تعاملات و زندگی آنها نداشته است، برخی از مشارکت‌کنندگان معتقدند که محیط مختلط دانشگاه و ارتباط با جنس مخالف، فضای تعاملی آن، تعامل با دانشجویان و استادان و ضرورت استفاده از گفت‌وگو برای طرح خواسته‌ها و مشکلات بر تفکرات و نحوه برقراری ارتباط آنها با افراد مختلف تأثیرگذار بوده است. علاوه بر این فضای دانشگاه، گروه‌ها و جنبش‌های دانشجویی، حرکت‌های سیاسی و اجتماعی در دوران دانشگاه بر ارتقای فکری افراد و نگرش آنها به زندگی نقش مهمی ایفا کرده است. محمدمهدی اهمیت و تأثیرگذاری فضای دانشگاه را این‌گونه توصیف می‌کند:

«دانشگاه در سطح نگرش و درک، واقعاً تأثیر خودشو می‌ذاره، حتی برا خانم‌ها وقتی برن بیان اون تعاملات داشته باشن. فضای آکادمیک که دارن آدمای رو به رشد توش کار می‌کنن، سطح آدمو میاره بالا».

همچنین در میان مشارکت‌کنندگان، برخی از افرادی که در رشته‌های علوم انسانی تحصیل کرده بودند و با مباحث روان‌شناختی و جامعه‌شناختی آشنایی بیشتری داشتند، رشته تحصیلی و برخی از واحدهای درسی را نیز تا حدودی در شکل‌گیری تعاملات و شناخت خود در زمینه برقراری روابط مطلوب تأثیرگذار دانستند؛ به‌طور مثال رؤیا می‌گوید:

«دانشگاه تا حدودی و بیشتر مباحث روان‌شناسی و جامعه‌شناسی که تو درسای دانشگاه خوندم، شاید به مقدار از نظر ذهنی تأثیر داشته که تو زندگی چجوری عمل کنیم».

شغل: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو: این مقوله

نشان می‌دهد شغل، فضای کاری و تعاملات افراد در مشاغل مختلف نیز تأثیراتی بر نحوه ارتباطات و نگرش آنها داشته است. برخی از مشارکت‌کنندگان بر این باورند که نوع شغل و روابط بین همکاران با توجه به خنثی بودن یا وجود فضای بسته مشاغل اداری، تأثیری بر آنها بر جای نگذاشته است. از طرفی از نگاه برخی دیگر تعاملات محیط کار، روابط کاری و سروکار داشتن با نسل جوان، نقش تأثیرگذاری بر نگرش، روحیه و اعتماد به نفس ارتباطی آنها داشته و تجربیات زیادی را برای زندگی در اختیار آنها قرار داده است. بهروز تأثیر شغل بر ایجاد اعتماد به نفس برای حرف زدن را این‌گونه بیان می‌کند: «سر کار که رفتم، تو یه محیطی قرار گرفتم که سر و کله‌اش با خانواده دانش آموز و والدین و این چیزا بود و دیگه خیلی راحت صحبت کردن رو یاد گرفتم و مشکلی نداشتم». در مقابل رفعت تأثیر شغل همسرش و درگیری‌های آن را منفی تلقی می‌کند:

«شغلش یه آدم شوخ طبع مجلس گرم کن رو رسونده به این حد که من فکر می‌کنم افسردگی داره و اصلاً حوصله اینکه حرف بزنه با من رو نداره».

محیط زندگی: بسترهای تسهیل/منع‌کننده گفت‌وگو: این

مقوله آثار محیط زندگی افراد را بر نحوه تعاملات و برقراری روابط بیان می‌کند. در واقع برخی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند محیط اجتماعی که فرد در آن متولد می‌شود و پرورش می‌یابد، تأثیراتی بر خلق و خو و عادات رفتاری بر جای می‌گذارد؛ از جمله تفاوت زندگی در شهر و روستا، تفاوت روش‌های تربیتی خانواده، سبک زندگی و نحوه برقراری روابط در این دو محیط که بر ویژگی‌های رفتاری افراد و یادگیری روش‌های تعاملی تأثیرگذار است. علاوه بر محیط اجتماعی، محل سکونت افراد و سطح فرهنگی آن نیز بسترهای مناسبی را برای شکل‌گیری رویکردهای گفت‌وگومحور فراهم یا به‌کلی آن را تخریب می‌کند؛ زیرا در محیط‌هایی که به‌لحاظ فرهنگی سطح بالایی داشته باشند، ناخودآگاه تعاملات، رفت و آمدها و روابط با همسالان نیز با

مراحلی از زندگی آنها را درگیر تنش می‌کند، مگر اینکه هر دو طرف از سازش و انعطاف‌پذیری خوبی برخوردار باشند و با داشتن پذیرش، به درک خوبی از وجود این تفاوت‌ها دست یابند. اما در صورت نپذیرفتن و تأکید افراطی بر درستی عقاید خود از جانب زوجین، به‌کلی فرایند روابط مطلوب و گفت‌وگو در میان آنها مختل می‌شود. البته بنابر گفته‌های مشارکت‌کنندگان در این زمینه، شباهت زوجین بیشتر از شباهت خانواده‌ها اهمیت دارد؛ زیرا در بسیاری موارد با وجود تفاوت خانواده‌ها، زوجین به‌لحاظ اعتقادی به یکدیگر نزدیک بوده‌اند و این تفاوت با خانواده‌ها برای آنها مشکلی ایجاد نکرده است. همان‌طور که ساحل تجربه خود را در این زمینه بیان می‌کند:

«خانواده‌ها همون تفاوت‌های فرهنگی و اعتقادی دارن، ولی ما وقتی دیدم خودمون دوتایی شبیه به همیم، با خانواده‌ها هم در میون گذاشتیم و اونا خیلی راحت با این مسائل کنار اومدن».

شناخت و عقلانیت در ازدواج: با توجه به این مقوله، از مواردی که پیش از ازدواج و تشکیل خانواده بسیار ضروری و مهم است و در شکل‌گیری روابط و تعاملات زوجین بعد از ازدواج، نقش بسیار مهمی دارد، شناخت پیش از ازدواج و گفت‌وگوی همه‌جانبه و عمیق درباره موضوعات مختلف است. در واقع در شرایطی که این شناخت به‌اندازه کافی ایجاد نشود، زوجین در زمان ورود به زندگی مشترک با پدیده‌ها و معضلاتی مواجه خواهند شد که در صورت آگاهی از آنها، قابلیت مدیریت و کنترل داشتند. بنابراین چنانچه ازدواج بر مبنای شناخت و معیارهای عقلانی و منطقی انجام شود، بستری را برای گفت‌وگو و تعاملات سازنده ایجاد می‌کند. این در حالی است که برخی از مشارکت‌کنندگان عامل بسیاری از مشکلات و چالش‌های بعد از ازدواج خود را شناخت ناکافی و آشنایی ناکافی پیش از ازدواج دانستند. الهه در این باره می‌گوید: «ما آشنایی خاصی با هم نداشتیم، خیلی هم کوتاه بود و بسته بود این طوری نبود که با هم بیرون بریم، رستوران

اقشاری از طبقات بالاتر است و بر یادگیری نحوه صحیح معاشرت و برقراری روابط مطلوب برای خانواده‌ها و به‌ویژه فرزندان تأثیرگذار است. حسن تجربه خود درباره انتخاب منزل بر مبنای سطح فرهنگی محله را بیان می‌کند: «خونه‌ای که خریدیم، ساختمونش جالب نبود. گفتم جاش مهمه که چارتا آدم حسابی دورمون باشن، به هر حال بچه‌ها مون می‌خوان با بچه‌های اینا رفت و آمد کنن». فریبا نیز زندگی در روستا را یکی از عواملی می‌داند که بر شکل‌گیری روحیه تسلیم و اطاعت‌پذیری او در روابط تأثیرگذار است:

«۱۰-۱۲ سال تو ده بودم، خوشحال بودم که بچه عموم میان بریم باغ هندونه بچینیم تو این فازا بودیم نه کسی گفت برو این کتابو بخون. چیزی مسیرمونو عوض نکرده، همین جوری اومدیم بالا».

شرایط زمینه‌ای

این شرایط در واقع بستر و زمینه‌ای است که در جامعه مطالعه‌شده وجود دارد و مشارکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند و راهبردها و اقدامات در بستر آن، پدیده مرکزی را اداره می‌کنند که شامل موارد ذیل است:

تفاوت / تشابه فرهنگی-اعتقادی: بنابر این مقوله، یکی از

موضوعات مهمی که در زمان ازدواج و تشکیل خانواده از اهمیت زیادی برخوردار بوده است و لازم است زوجین آن را بررسی و درباره‌اش گفت‌وگو کنند، تفاوت یا تشابه آنها و خانواده‌هایشان به‌لحاظ فرهنگی و اعتقادی است. در واقع ممکن است در میان زوجین به‌لحاظ فرهنگی، مذهبی، اعتقادی و نگرش به مسائل مختلف سیاسی و اجتماعی، تفاوت‌ها یا شباهت‌هایی باشد که چنانچه در این زمینه‌ها نزدیکی بین آنها وجود داشته باشد و خانواده‌ها به‌لحاظ فرهنگی و جایگاه اجتماعی تفاوت چندانی با یکدیگر نداشته باشند، به تبع زوجین با چالش‌های کمتری مواجه خواهند بود. از طرف دیگر چنانچه به‌لحاظ فرهنگی و اعتقادات مذهبی و سیاسی، شکاف و تفاوت‌های زیادی بین زوجین باشد، در

بریم و گردش بریم. به خاطر همین تفاوت‌های همو ندیدیم». همچنین ساحل تجربه خود و همسرش را به این صورت بیان می‌کند:

«من یه لیست بلندبالا سؤال می‌نوشتم و ساعات‌ها در موردش با هم حرف می‌زدیم و همین باعث شد از خیلی از مسائل یا اختلاف‌نظری که پیش میاد شگفت‌زده نشیم».

دخالت خانواده‌ها: این مقوله نشان می‌دهد اگرچه نقش

خانواده مبدأ در شکل عادات گفت‌وگویی و رویکرد تعاملی فرزندان اهمیت زیادی دارد، گاهی اوقات تأثیرات خانواده مبدأ تا بعد از ازدواج فرزندان نیز به قوت خود باقی است. در واقع این تأثیرات در برخی مواقع شکل دخالت به خود می‌گیرد و زندگی زوجین را دچار تنش می‌کند. بنابر اظهارات مشارکت‌کنندگان در برخی خانواده‌ها، این دخالت‌ها در اوایل ازدواج بیشتر خود را نشان می‌دهد و خانواده‌ها در این دوران، کمتر استقلال زوجین را به رسمیت می‌شناسند و عاملی برای تنش و نارضایتی زوجین فراهم می‌کنند. در برخی دیگر، این دخالت‌ها و تأثیرگذاری شدید خانواده‌ها همچنان ادامه می‌یابد و زندگی زوجین را در خانواده فعلی به خود درگیر می‌کند. در واقع این دخالت‌ها خود را به اشکال مختلف از قبیل تجسس‌های بی‌دلیل، توقعات نابجا، ایفای نقش در تصمیم‌گیری‌ها و دخیل کردن فرزندان در مشکلات نشان می‌دهد و در برخی از خانواده‌ها نزدیکی مکانی به خانواده یکی از زوجین، این دخالت‌ها و درگیری‌ها را تشدید می‌کند. سعیده از تأثیر دخالت خانواده بر روابط خود و همسرش می‌گوید و نزدیکی مکانی به خانواده همسر را در این باره مؤثر می‌داند:

«بیشتر خانواده‌ها من باعث میشن این حالت‌های تدافعی تومون ایجاد بشه یا حواسمون رو جمع کنیم که خانواده‌ها من خیلی اثر گذاشتن روی روابطمون. شاید به خاطر اینه که خیلی داریم نزدیک به خانواده همسر زندگی می‌کنیم».

تجربیات و ویژگی‌های شخصیتی: براساس این مقوله،

برخی از مشارکت‌کنندگان بر این باورند که بیش از اینکه خانواده، دوستان، شغل یا آموزش‌های مدرسه و دانشگاه در

شکل‌گیری نگرش و رویکردهای آنها نسبت به خانواده و نحوه برقراری روابط با اعضای خانواده تأثیرگذار باشد، آنچه بیشترین نقش را در شکل‌گیری من امروز آنها ایفا کرده است، ویژگی‌های شخصیتی از قبیل برون‌گرایی، واقع‌گرایی و داشتن تفکر تحلیلی و شخصیت اجتماعی بوده است. علاوه بر این، تجربیات زندگی و تلاش‌هایی که افراد با خواندن کتاب و شرکت در دوره‌های آموزشی در راستای ارتقای خودآگاهی و خودشناسی خویش انجام داده‌اند نیز، در این زمینه تأثیرگذار است. این افراد به لحاظ شخصیتی خود را تأثیرناپذیر دانستند و معتقدند آنچه از دیگران یاد گرفتند، کاملاً آگاهانه و براساس تجربیاتی بوده است که در زندگی کسب کرده‌اند. حسن به تأثیرناپذیری خود و داشتن تفکر تحلیلی نسبت به مسائل اشاره می‌کند:

«کسی رو من تأثیر نذاشته، خیلی سعی کردم واقع‌گرا باشم. میشنم روی مسائل فکر می‌کنم؛ یعنی آدمی نیستم که از مسائل بگذرم، مسائل رو تجزیه تحلیل می‌کنم و نتیجه‌گیری می‌کنم بینم درستش چیه».

مهدی نیز دلیل بهبود روابط و مدیریت تنش‌ها را در زندگی مشترک خود، در مطالعات و آموزش‌هایی می‌داند که در راستای افزایش خودآگاهی خود انجام داده است:

«من بیشتر همین روان‌شناسی و مشاوره بهم کمک کرد. بعد ازدواج شروع کردم و الآن مثبت‌تر شدنش رو تو مطالعه و مباحث روان‌شناسی و خودشناسی می‌دونم».

نیاز به روابط دوستی: این مقوله نشان می‌دهد که انسان علاوه بر اینکه به خانواده و روابط خانوادگی نیاز دارد و در طول زندگی تعاملات خود را با خانواده مبدأ حفظ می‌کند، به روابط دوستانه نیز نیازمند است. به نوعی همین نیاز آدمی به دوست، باعث می‌شود روابط و شبکه دوستی بعد خانواده، از تأثیرگذارترین تعاملات بر نگرش و شیوه زندگی افراد باشد. بنابر نظر مشارکت‌کنندگان نیز، نیاز به دوستی در مقاطع مختلف زندگی افراد وجود دارد و در هر دوره‌ای از زندگی، نقش مثبت یا منفی را ایفا می‌کند؛ به این صورت که این روابط فرد را در راستای بهبود تعاملات در خانواده تقویت و یا به طور کلی مسیر گفت‌وگو و ارتباطات را در خانواده

تخریب می‌کند. چنانچه مریم معتقد است:

«این اهل دوست و رفیق نبودن هم، برای خانواده مضره؛ چون آدم نیاز داره و الآن این چندین سال این کارایی که اون موقع نکرده، الآن کرده؛ مثل بیرون از خانواده موندن و اینا».

آن بر روابط خانواده را این‌گونه بیان می‌کند:

«ما یزدی‌ها محافظه‌کاریم، خصلتمونه و حتماً تأثیر داشته. کار ما با دودوتا چارتا کردنه، حتی من حداقل این جوریه تو حرف‌زدنم دلو نمی‌زنم به دریا که همه‌چیزو همون یه ضرب بگم».

شرایطه مداخله‌گر

این شرایط، اجرای راهبردها و استراتژی‌ها را تسهیل و تسریع می‌کند یا به‌عنوان یک مانع، دچار تأخیر می‌کند و موارد ذیل را در پژوهش حاصل در بر می‌گیرد:

برجستگی فرهنگ سنتی در یزد: این مقوله نشان می‌دهد

بنابر فهم مشارکت‌کنندگان، برخی از ویژگی‌های فرهنگی غالب در یزد وجود دارد که تعاملات افراد به‌طور کلی و همچنین ارتباطات اعضای خانواده را تحت تأثیر قرار می‌دهد؛ از جمله این ویژگی‌ها، کوتاه‌آمدن زنان یزدی و ناآگاهی آنها از حقوق خود و از طرفی ویژگی‌های سنتی مردان از قبیل مخفی‌کاری، اهمیت‌ندادن و ابراز نکردن احساسات به زن، توجه بیشتر به رفیق است که باعث فقدان برابری و صمیمیت در میان زوجین و احساس نارضایتی زنان از زندگی مشترک می‌شود. همچنین بی‌توجهی به مفهوم خانواده که خود را به صورت‌های مختلفی نشان می‌دهد؛ از قبیل توجه بیشتر مردان به کار بیرون و ترجیح زنان به نبودن مردان در خانه که بر وضعیت تعاملات زوجین تأثیرگذار است. علاوه بر این، برخی از ویژگی‌ها در فرهنگ یزد همچنان وجود دارد؛ از جمله فرهنگ مردسالاری و فرهنگ سنتی - مذهبی که نسبت به برخی از استان‌ها در یزد بیشتر تداوم یافته و حفظ شده است. علاوه بر این، برخی مشارکت‌کنندگان معتقدند نوعی روحیه ملاحظه‌کاری و احترام کاذب در یزدی‌ها وجود دارد که باعث می‌شود برخی مواقع برای یکدیگر نقش بازی و واقعیت خویش را پنهان کنند. از طرفی فقدان اعتماد به نفس در آنها باعث می‌شود برای دیگران زندگی کنند و ترس از حرف مردم داشته باشند. محسن محافظه‌کاری یزدی‌ها و تأثیر

بنابراین به‌طور کلی این ویژگی‌های فرهنگی در یزد که ویژگی‌های فردی و اجتماعی افراد را تحت تأثیر خود قرار داده، باعث شده است که افراد در زندگی یکدیگر دخالت کنند و تمرکز زیادی بر زندگی دیگران داشته باشند. از طرفی افراد و خانواده را با برخی مشکلات تعاملی مواجه کرده است که هم ناشی از ویژگی‌های فرهنگی است و هم از ویژگی‌های طبیعی و اقلیمی یزد نشئت می‌گیرد. در واقع برخی از مشارکت‌کنندگان معتقدند اقلیم و طبیعت خشک یزد بر ویژگی‌های رفتاری و تعاملی مردم یزد تأثیر داشته و باعث کم‌حرفی و ضعف ارتباطات و خشک‌بودن مردم به‌لحاظ رفتاری در یزد شده است. همان‌طور که داوود می‌گوید:

«فرهنگ کلاً تاریخش صد در صد توی گفت‌وگوها اثر داشته؛ چون اینجا آب نبوده طبیعتش خشک بوده. اینا با کار رسیدن به آب قنات به اضافه دیوارای بلند بیشتر از طبیعت شکل گرفته به همون اندازه هم آدم‌ها خشکی شدن توی روابطشون».

محدودیت‌های ارتباطی زنان: این مقوله در بر گیرنده

مفهوم اجازه‌ندادن همسر برای ارتباط با دوستان، اجبار به خروج از گروه‌های دوستی، ممانعت همسر از ارتباط با دوستان و فعالیت‌های بیرون از منزل و به‌طور کلی محدودیت‌هایی است که مردان برای همسران خود ایجاد می‌کنند. این نوع از محدودیت‌ها، از فرهنگ مردسالاری و نابرابری‌هایی جنسیتی برگرفته شده است که حق بسیاری از تعاملات را از زنان دریغ می‌کند و عاملی برای نارضایتی و سرکوب‌های روحی و روانی آنها می‌شود. بر این اساس برخی از زنان مشارکت‌کننده با وجود تمایل زیاد به برقراری ارتباطات دوستانه بعد از ازدواج، از این تعاملات منع و دچار احساس سرخورده‌گی می‌شوند؛ زیرا همسرانشان حق ایجاد

علاوه بر نواقص سیستم آموزشی مدارس مطابق با نظر مشارکت‌کنندگان، به‌طور کلی نظام آموزشی در کشور ما از ضعف‌هایی رنج می‌برد و حتی در دانشگاه نیز، آموزش‌هایی که باعث یادگیری روش صحیح زندگی و برقراری تعاملات شود، وجود ندارد و به این مسائل اهمیتی داده نمی‌شود. در واقع آنها معتقدند فضای مدرسه و دانشگاه، از فضای زندگی افراد به دور است و روش درست زندگی کردن به افراد آموزش داده نمی‌شود. فریباً به نبود آموزش مربوط به راه و رسم زندگی و فقدان تأثیرات مثبت مدرسه در برقراری تعاملات اشاره می‌کند:

«مدرسه هیچی اصلاً چی یاد ما میدن که به دردمون بخوره. چیز خاصی یاد نگرفتیم که تو زندگیمون به درد بخوره. راه و رسم زندگی که یاد نمیدن».

تحولات جدید در خانواده: این مقوله بیانگر تحولات جدیدی است که امروزه در خانواده‌ها ایجاد و تفاوت‌هایی را با خانواده‌های سنتی به وجود آورده است. در واقع در گذشته نوع روابط زوجین با یکدیگر و همچنین والدین با فرزندان، متناسب با معیارهای جامعه سنتی و مردسالار بوده است، اما امروزه با تحولاتی که حرکت به سمت مدرنیته را در جوامع ایجاد کرده است، این روابط با تغییراتی مواجه شده است. از طرف دیگر، سبک زندگی خانواده‌ها از گذشته تا امروز، تغییرات بسیاری داشته است که با خانواده‌های امروزی قابل مقایسه نیست؛ به‌طور مثال تعداد فرزندان در گذشته، نسبت به خانواده‌های امروزی زیادتر بوده و همین موضوع تأثیر بسیاری بر روابط والدین و فرزندان و میزان تمرکز و توجه والدین به آنها داشته است. همان‌طور که رفعت درباره تغییرات خانواده از گذشته تا امروز و رواج نداشتن گفت‌وگو میان والدین و فرزندان در گذشته می‌گوید: «اون زمانو با حالا همیشه مقایسه کرد؛ چون خانواده سنتی بودن. اینکه بشینیم با هم حرف بزنینم و اینا پیش نمیومده. شایدم بوده، ولی اون موقع مشکل خاصی نداشتم». محمد نیز به تفاوت سبک زندگی خانواده‌ها و نقش آن در تربیت فرزند اشاره می‌کند:

«الآن فرق داره؛ مثلاً تو خانواده ما چندتا بچه بودیم.

محدودیت زنان را برای خود قائل‌اند. عاطفه با اندوه فراوان از ناچاری خود در قطع روابط با دوستان، چنین می‌گوید:

«خیلی دوس دارم که همراه دوستانم باشم، ولی خوب الان که دوستی ندارم به اون صورت؛ چون همش اجازه نداده که برم پیش دوستانم از گروه‌های دوستی لفت دادم».

ناکارآمدی نظام آموزشی: این مقوله نشان می‌دهد با توجه به اینکه سیستم آموزشی در شکل‌گیری تفکرات و نحوه جامعه‌پذیری افراد نقش تأثیرگذاری دارد، ضعف‌ها و نواقص این سیستم و فقدان آموزش مبتنی بر اصول گفت‌وگو و هم‌اندیشی به تربیت افرادی منجر می‌شود که در برقراری روابط مطلوب مشکل دارند. در واقع از ابتدا روحیه خلاقیت و پذیرش تفاوت در این افراد شکل نگرفته است و در نظام آموزشی مبتنی بر تک‌گویی رشد یافته‌اند. بنابر فهم مشارکت‌کنندگان، سیستم آموزشی حاکم بر جامعه ایران با توجه به اینکه بر پایه نوعی یکنواختی و الگوهای استاندارد از خوب و بد شکل گرفته است، امکان شکوفایی افراد، بروز تفاوت‌ها و داشتن ویژگی‌های منحصر به فرد را از آنها می‌گیرد و بستر شکل‌گیری با هم‌اندیشی و تعامل و گفت‌وگو در میان آنها را تخریب می‌کند. در واقع یک‌طرفه بودن و معلم‌محور بودن فضا و کلاس‌های آموزشی در مدارس، مصداق بارزی از تک‌گویی و فقدان گفت‌وگو است. بنابراین نواقص سیستم آموزشی به صورت‌های مختلف بر تفکر دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و بدون اینکه جنبه مثبتی داشته باشد، آثار عمیق و نامحسوسی دارد. همچنین مشارکت‌کنندگان معتقدند القای تفکرات دگم‌مذهبی و شست‌وشوی مغزی که در مدارس مطابق با معیارهای حاکم بر جامعه انجام می‌شود، به‌طور کلی تفاوت‌های دانش‌آموزان و امکان ایجاد فضای تعاملی برای گفت‌وگو درباره موضوعات مختلف را از آنها می‌گیرد. داوود درباره یک‌طرفه بودن سیستم آموزشی می‌گوید:

«سیستم آموزشی اینجا مشکل داشته و یک‌طرفه بوده. هنوزم داره ترس از مدیر معلم تو ما به وجود آوردن و خود به خود نمی‌تونیم نقد کنیم».

خودم فکر می‌کنم خیلی منطقی و دقیق پیش رفتیم».

استراتژی‌ها

استراتژی‌ها و راهبردهای مشارکت‌کنندگان این پژوهش که تحت تأثیر شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر و در پاسخ به پدیده مرکزی شکل می‌گیرد، شامل موارد زیر است:

کنشگری‌های همسازانه: این مقوله نشان می‌دهد به‌طور

کلی برخی از زوجین با وجود تفاوت‌هایی که بین خانواده‌ها یا خود زوجین در زمینه‌های مختلف، اعم از اعتقادی و فرهنگی وجود دارد، کنش‌هایی را در راستای سازگاری و همسازی انجام داده‌اند و به این صورت تلاش می‌کنند تا از ایجاد تنش و چالش‌های ارتباطی پیشگیری کنند. یکی از این کنش‌هایی که مشارکت‌کنندگان به آن اشاره داشتند، پذیرش تفاوت‌هاست که به منظور کنار آمدن و تحمل تفاوت‌ها، احترام گذاشتن و مداخله نکردن در اعتقادات یکدیگر است که باعث پذیرش و به وجود نیامدن تنش‌های ناشی از تفاوت می‌شود. همچنین از دیگر کنش‌های زوجین در مواجهه با تفاوت‌ها، سازگاری اعتقادی با همسر است که این سازگاری با خواست خود طرفین و بدون اجبار و زور انجام و باعث می‌شود زوجین در عقاید خود به یکدیگر نزدیک شوند و به تعادل دست یابند. به‌طور کلی این کنش‌ها بیشتر در راستای پذیرش است و حرکتی در جهت ایجاد بستری برای گفت‌وگو از این تفاوت‌ها انجام نمی‌شود. مهسا تجربه سازگاری خود و شبیه شدن به همسر را به لحاظ اعتقادی بیان می‌کند:

«اوایلی که ازدواج کردیم، می‌گفتم دوس دارم نماز و اینا بخونی که حالا دیگه شکل هم شدیم، ولی مشکلی با این قضیه ندارم، ولی فک می‌کنم همسر من خیلی بیشتر روی من اثر گذاشته».

فربا نیز درباره پذیرش دو طرفه عقاید متفاوت خود و همسرش می‌گوید:

«کاری به اعتقادات هم نداریم. کلا کاری به کار من نداره می‌گه هر جور دوس داری باش. منم کاری به کارش ندارم».

زیاد به یه بچه اهمیت نمی‌دادن. مسلماً این بچه اون‌جور که تو خانواده من بزرگ شدیم قرار نیست بزرگ بشه و تفکراتش فکر نکنم به خانواده من بره. تفکرات جدید یاد می‌گیره».

نوع ازدواج: این مقوله نشان‌دهنده نوع ازدواج افراد و فرایندهایی است که برای آشنایی و شناخت یکدیگر طی می‌کنند و از اهمیت زیادی برخوردار است. در واقع با توجه به اینکه نوع ازدواج بر روش آشنایی و میزان گفت‌وگو در موضوعات مختلف و کسب شناخت‌های لازم پیش از ازدواج تأثیرگذار است، نقش مهمی در تعاملات افراد پس از ازدواج نیز ایفا می‌کند. ازدواج‌های سنتی که شامل ازدواج‌های فامیلی یا دوست خانوادگی هم می‌شود، بیشتر بر مبنای مراسم‌های خواستگاری و در چارچوب خانواده و روابط میان آنها شکل می‌گیرد. البته امروزه بیشتر این نوع ازدواج‌ها بر آشنایی کامل زوجین پیش از ازدواج تأکید دارند، اما در گذشته شکل متفاوتی داشته است. از طرفی در ازدواج مدرن، نقش خانواده‌ها در معرفی و آشنایی زوجین کم‌رنگ‌تر بوده است و ابتدا با شناخت خود زوجین از یکدیگر و با در نظر گرفتن معیارهای آنها از فرد مدنظر شکل می‌گیرد. از این رو در این نوع از ازدواج، فرایندهای گفت‌وگو و آشنایی طولانی‌تری طی می‌شود و زوجین مسئولیت بیشتری در انتخاب همسر خود بر عهده دارند. بر این اساس در میان مشارکت‌کنندگان این پژوهش، افرادی که ابتدا خود زوجین با یکدیگر آشنا شدند و سپس خانواده‌ها را در فرایند آشنایی دخیل کردند، شناخت پیش از ازدواج خود را کامل‌تر و آگاهانه‌تر تلقی کردند. در واقع اگرچه در هر دو نوع ازدواج، تنش‌هایی در روابط زوجین وجود دارد و با مشکلاتی در مسیر گفت‌وگوی مطلوب مواجه‌اند، زوجینی که به‌صورت مدرن ازدواج کرده بودند، به هیچ وجه علت این مشکلات را کمبود شناخت از یکدیگر نمی‌دانستند. ساحل از در این باره می‌گوید:

«من با همسر از طریق یه گروه دوستانه دانشجویی آشنا شدیم و حدود دو سال فرایند آشنایمون طول کشید. البته از یه مرحله‌ای دیگه خانواده‌ها هم در جریان بودن و

بازاندیشی در اشتباهات خانواده مبدأ: براساس این

مقوله، با توجه به اینکه روش‌های تربیتی و شیوه‌های تعاملی حاکم بر خانواده اصلی، تأثیر زیادی بر فرزندان دارد و روش فرزندان در خانواده فعلی را نیز تحت تأثیر خود قرار می‌دهد، این بازاندیشی و پذیرش اشتباهات و کاستی‌هایی که خانواده‌ها در گذشته در برخورد و تعامل با یکدیگر و فرزندان داشتند، اهمیت انکارناپذیری دارد. برخی از مشارکت‌کنندگان، نارضایتی از روش‌های خانواده پدری و تأثیرات منفی آن را ابراز داشتند و با پذیرش آنها تلاش کردند به دور از هرگونه تعصب از طریق دخالت ندادن، مخالفت و توجه به تأثیرات منفی آنها، آثار آن را بر خانواده فعلی خود کنترل و مدیریت کنند. این افراد علاوه بر پذیرش این اشتباهات، از شیوه‌های رفتاری و تربیتی نامناسب خانواده اصلی انتقاد و تلاش می‌کنند تا از تقدس و بت‌شدگی والدین جلوگیری کنند. به این صورت با استفاده از نقد اشتباهات آنها و عبرت گرفتن از آن در راستای بهبود وضعیت تعاملات در خانواده خود اقدام می‌کنند. بر این اساس الگوپذیرفتن از اشتباهات والدین و تلاش برای تداوم نیافتن و جبران این کمبودها در خانواده فعلی، به بهبود آن کمک می‌کند؛ زیرا به‌طور کلی خانواده در عصر کنونی دچار تغییرات بسیاری شده است که تغییر عادات گذشته و انتخاب روش‌هایی متفاوت و جدید نسبت به خانواده مبدأ بسیار ضروری است. حسن معتقد است: «آدم زمانی بزرگ شده که دیگه پدر مادرش برایش بت نیستن که بفهمه که پدر و مادرش هم اشتباه کردن. مادرمه بهش احترام میدارم، ولی دلیل نیست که بخوام رفتاراش رو الگوپذیری کنم». همچنین مهدیه نیز از تمایل به ایجاد تغییر در خانواده فعلی می‌گوید:

«دوس ندارم شبیه خانواده‌ای باشم که توش بزرگ

شدم. دوس دارم اون تفاوته باشه؛ چون اعتقاد دارم زمانی

که اونا زندگی می‌کردن، کاملاً متفاوت با ما و زمان الان».

مدیریت روابط در خانواده: این مقوله نشان‌دهنده

تلاش‌هایی است که افراد در راستای بهبود و ارتقای خانواده خود انجام می‌دهند تا روابط و تعاملات بهتری میان اعضای

خانواده برقرار شود. در واقع برخی از مشارکت‌کنندگان تلاش می‌کنند تا روابط خود با اطرافیان و خانواده‌هایشان و همچنین دخالت‌های آنها را مدیریت کنند و اجازه ندهند این دخالت‌ها، زندگی فعلی‌شان را تحت تأثیر خود قرار دهد؛ از این رو از انتقال مسائل خانوادگی خود به والدین پرهیز و اشتباهات خانواده مبدأ را با آنها مطرح می‌کنند تا بتوان تعادل مطلوبی را در روابط برقرار کرد. از طرفی این افراد در راستای بهبود وضعیت تعاملات در خانواده خود قدم برمی‌دارند و در این زمینه از تجربیات گذشته خود در خانواده مبدأ استفاده می‌کنند. در واقع این افراد می‌کوشند از ویژگی‌های مثبت یا منفی که در خانواده قبلی آنها و در روابط والدین با یکدیگر یا فرزندان وجود داشته است، در جهت مثبت استفاده کنند، به‌نوعی درس عبرت بگیرند و آثار ویژگی‌های منفی خانواده مبدأ را بر خانواده فعلی کنترل کنند؛ به‌طور مثال مرتضی می‌گوید: «دخالت‌ها رو نذاشتم تأثیر بذاره. هرکی گفته سریع جلوش وایسام، حتی شده به کسی گفتم فضولی کار تو زندگی ما نباشه و جدی گفتم». همچنین فرزانه درباره تلاش برای تفاوت خانواده فعلی خود با خانواده پدری و تأثیرپذیری در جهت مثبت می‌گوید:

«درواقع رابطمون رو جوروی پیش بردم که

اون جوروی که رابطه ما تو خانواده پدری بوده، تو خانواده

خودم اون جوروی نباشه؛ یعنی در جهت مثبتش تأثیر گرفته

شده».

جایگزین‌سازی: براساس این مقوله، برخی از مشارکت‌کنندگان اظهار داشتند به دلیل نبود بسترهای لازم برای همدلی و درد کردن با همسر به سبب جبهه‌گیری، بی‌توجهی، بی‌تفاوتی و نبود امکان طرح برخی مسائل، ترجیح می‌دهند با افراد دیگری خارج از خانواده، از قبیل دوستان دردل و آنها را برای همدلی کردن جایگزین کنند. این افراد معتقدند بیشتر مسائلی را با دوستان مطرح می‌کنند که به مسائل خانواده، همسر یا موضوعاتی مربوط است که قابل طرح با همسر نیست. به‌طور کلی خلأهای گفت‌وگویی که در خانواده‌ها وجود دارد، فرد را به سمت جایگزین‌سازی و انتخاب گزینه

خانواده پدری، بدون دلایل منطقی از خانواده خود طرفداری و هواداری می‌کنند و باعث دوری بیشتر و تشدید تنش در روابط می‌شوند. حسن در این باره می‌گوید: «نمی‌دونم این تعصب از کجا اومده؛ از تفکرات سنتی یا ترس از اینکه ممکنه روابط دچار مشکل بشه. من بارها گفتم این در خونه قرار نیست بسته شه، می‌گه نه اگر دوبار تأیید کنم مشکلی ایجاد میشه». یلدا نیز درباره پرهیز از حرف زدن به دلیل تنش‌هایی که در خانواده‌ها یا در روابط با همسر ایجاد می‌شود و واکنش‌های نادرستی که دریافت می‌کند، حرف می‌زند: «احساس می‌کنم که نمی‌تونم مثل قبل راحت حرف بزنم، حالا علتش شاید رفتار طرف مقابل باشه یا می‌بینم بازخوردش خوب نیست و بکش پس کش شه. ترجیح می‌دم اصلاً در موردش حرف نزنم».

پیامدها

پیامدها نتایج منفی یا مثبت استراتژی‌هایی است که کنشگران در مواجهه با پدیده مرکزی و با تأثیرپذیری از شرایط زمینه‌ای و مداخله‌گر اتخاذ کرده‌اند، شامل موارد ذیل است:

بهبود تعاملات خانوادگی: این مقوله نشان می‌دهد که به طور کلی وضعیت تعاملات و روابط در خانواده فعلی نسبت به خانواده مبدأ بهبود یافته و با تغییرات مثبتی مواجهه بوده است. در واقع برخی از مشارکت‌کنندگان از خانواده فعلی خود رضایت بیشتری دارند و با توجه به نارضایتی که از روش‌های تربیتی والدین خود داشته‌اند، وضعیت تعاملات در خانواده فعلی را با خانواده اصلی قابل مقایسه نمی‌دانند. این افراد بر این باورند که در خانواده فعلی توجه بیشتری به گفت‌وگو و اظهارنظر همه اعضا وجود دارد و از تفاوت‌های مطلوبی نسبت به خانواده پدری برخوردار است. از طرفی این مشارکت‌کنندگان معتقدند با توجه به تغییرات کنونی جامعه، تغییراتی در سبک زندگی، روش‌های تربیت فرزند و طرز فکر و نگرش افراد در نسبت به گذشته رخ داده است. بر این اساس آنها نیز با این تغییرات همگام و همین موضوع عاملی برای

مناسب برای همدلی پیش می‌برد. این گزینه مناسب ممکن است از میان دوستان یا اقوام درجه یک فرد باشد. بهاره در این زمینه حرف می‌زند:

«شاید آدم در مورد خانواده درددلی داشته باشه، نمی‌تونم بهمش بگم چون به‌جای اینکه دل به دلم بده، می‌گه ول بابا اینا چیه اصلاً و فکر می‌کنه داره حلش می‌کنه. نمی‌دونه داره منو عذاب میده».

همچنین الهه تجربه خود را این‌گونه بیان می‌کند:

«حرف‌امو دوس دارم با همسر باشه، خیلی دلم می‌خواد، ولی وقتی اون نمی‌خواد دیگه میرم با مادرشوهرم، دوستانم، مامانم اینا، میرم اینور اونو حرف می‌زنم دیگه».

ایجاد تنش‌های ارتباطی: این مقوله به تنش‌هایی اشاره

دارد که به دلیل وجود تفاوت‌هایی میان زوجین یا خانواده‌ها، یا دخالت‌های آنها در زندگی زوجین ایجاد می‌شود. در واقع مشارکت‌کنندگان معتقدند تفاوت‌هایی که از جنبه‌های مختلف فرهنگی و اعتقادی در میان خانواده‌ها و زوجین وجود دارد، باعث ایجاد چالش‌ها و تنش‌های ارتباطی و بحث در میان زوجین می‌شود که در اوایل ازدواج حساسیت‌های بیشتری را ایجاد می‌کند. علاوه بر این، تفاوت‌هایی که بین خانواده‌های زوجین وجود دارد و دخالت‌های مبتنی بر آن در مراحل به صورت مقطعی باعث ایجاد سردی و متوقع شدن و در شرایط حادثر، به قطع روابط با خانواده منجر شده است. از طرفی این‌گونه تفاوت‌ها و به طور کلی تنش‌ها و دخالت‌هایی که از جانب خانواده‌ها ایجاد می‌شود، باعث شکل‌گیری رویه‌هایی در زندگی افراد می‌شود که ترجیح می‌دهند در گفت‌وگو محافظه‌کار باشند و درباره این مسائل و تفاوت‌های موجود گفت‌وگو نکنند. در واقع این افراد از بازخورد دیگران می‌ترسند و به طور کلی سبک حرف‌زدن را انتخاب می‌کنند. همچنین با توجه به اهمیت توانایی زوجین در تنظیم روابطشان با خانواده‌های دوطرف، آنها گاهی در مواجهه با دخالت‌های خانواده، پختگی کاملی ندارند و نمی‌توانند این دخالت‌ها را مدیریت کنند. به بیانی دیگر، این افراد به دلیل داشتن تعصبات خانوادگی یا ترس از ایجاد تنش در روابط با

چنان که عاطفه به نارضایتی خود از تفاوت‌های خانواده‌کنونی با خانواده اصلی خود اشاره می‌کند: «الآن خانواده‌ام خیلی تفاوت داره با خانواده ای که توش بزرگ شدم و قطعاً سبک این خانواده رو اصلاً دوس ندارم». همچنین یلدا درباره فقدان گفت‌وگو در خانواده فعلی حرف می‌زند:

«آیتم‌هایی از خانواده قبلیم هست که می‌خوام تغییر کنه، ولی این سبکی که دوس داشتیم با هم حرف بزیم رو دوس دارم، ادامه پیدا کنه، ولی در خانواده ما اصلاً رعایت نمیشه که بشینیم انقدر در مورد یه موضوعی صحبت کنیم».

مدل پارادایمی

مدل پارادایمی پژوهش نشان‌دهنده جریان فرایندها و فعالیت‌هایی است که در بستر مطالعه رخ داده است. این مدل شامل پنج قسمت است: شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، استراتژی‌ها و پیامدها. در میانه مدل نیز پدیده مرکزی یا محوری قرار می‌گیرد که تمامی فعالیت‌ها حول محور آن شکل می‌گیرد. جریان فرایندها و فعالیت‌هایی که در بستر این پژوهش اتفاق افتاده است، نشان می‌دهد پدیده مرکزی «هم‌آمیزی و هم‌آیندی گفت‌وگو» است. این پدیده به این معناست که مشارکت‌کنندگان گفت‌وگو در خانواده را در شبکه‌ای از روابط اجتماعی تجربه می‌کنند و از خانواده تا محیط زندگی افراد، نقش تأثیرگذاری در ایجاد یا تخریب بسترهای گفت‌وگو دارد. در واقع گفت‌وگوی خانوادگی برآیندی از آمیزش و ترکیب عوامل و بسترهای ارتباطی و اجتماعی مختلف است.

بهبود تعاملات و روابط آنها با اعضای خانواده فعلی شان شده است. به بیان دیگر در صورت تعصب داشتن بر روش‌های گذشته و همراهی نکردن با تغییرات اجتماعی، روز به روز بر مشکلات و تنش‌های تعاملی افزوده می‌شود و اشتباهات خانواده‌ها در گذشته در خانواده‌های جدید نیز استمرار خواهد یافت. مرجان درباره تأثیر تغییرات جامعه بر طرز تفکر همسرش در برخورد با فرزندان می‌گوید:

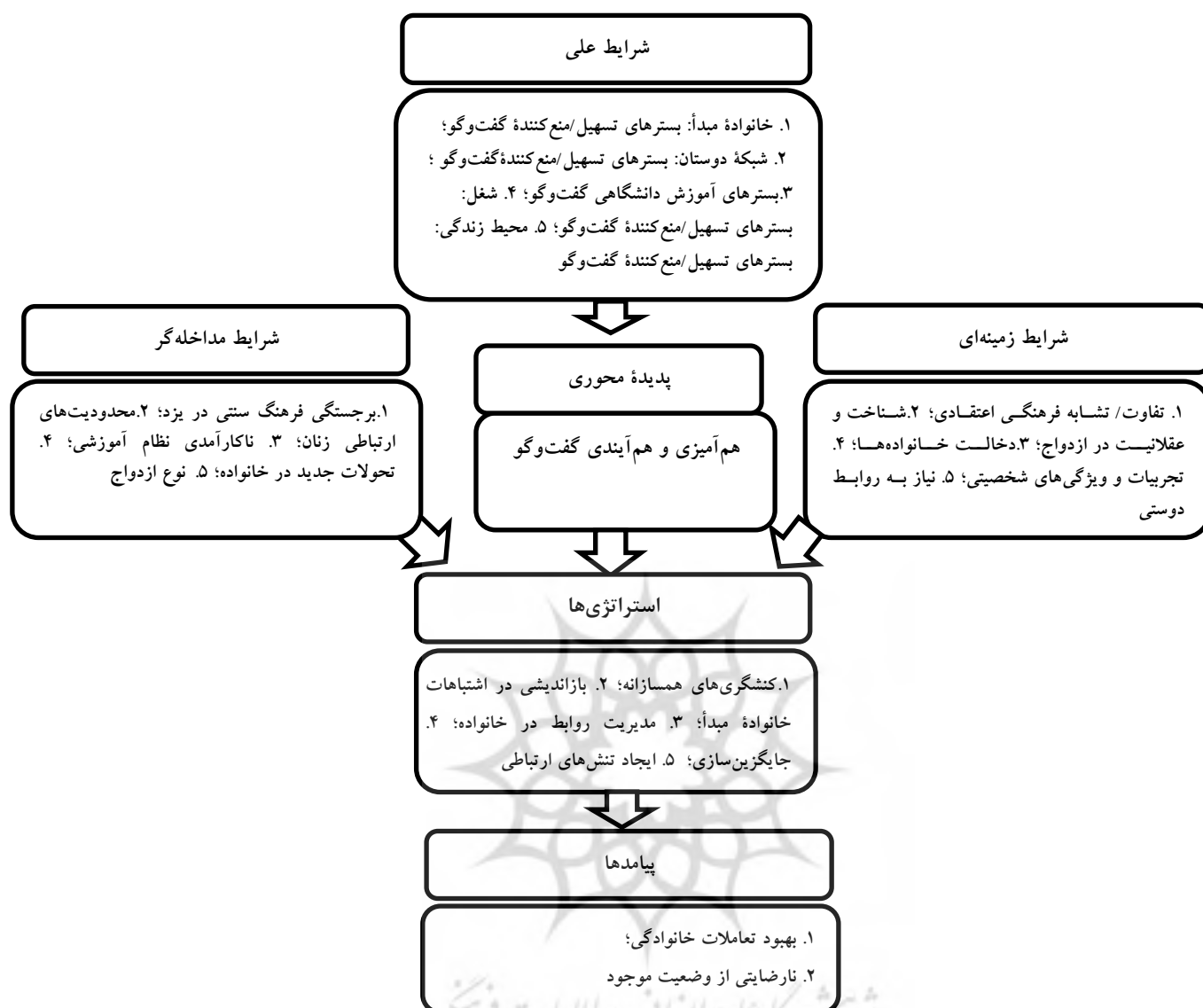
«خیلی متفاوت شده بالاخره زموئه فرق کرده، فرهنگ فرق کرده، طرز فکر. به قدری در مورد دخترشون یه وقتایی دهنم و می‌مونه که چرا انقدر آزادش گذاشتن».

فریبا رضایت خود را از خانواده فعلی به این صورت

بیان می‌کند:

«قبلاً من هرچی تو خانواده می‌گفتن، می‌گفتم باشه، ولی الان می‌تونم نظر بدم یا انتقاد کنم محکم و خوب اینارو بهشون میگم، ولی تو خانواده خودمون اصلاً».

نارضایتی از وضعیت موجود: این مقوله نشان‌دهنده وضعیت خانواده‌هایی است که به‌جای بهبود در تعاملات، وضعیت گفت‌وگو و روابط آنها در خانواده فعلی، در مقایسه با خانواده مبدأ آنها با مشکلات بیشتری مواجه است. در واقع در مقابل افرادی که معتقد به بهبود وضعیت تعاملات در خانواده فعلی خود هستند، برخی از مشارکت‌کنندگان نیز از خانواده اصلی خود رضایت بیشتری داشتند و معتقدند در خانواده فعلی آنها همسر به گفت‌وگو و وقت‌گذرانی با فرزندان اهمیت نمی‌دهد و روش‌های گفت‌وگو محوری که در خانواده اصلی وجود داشته است، در خانواده کنونی تداوم نیافته است. از این رو افراد از وضعیت موجود در خانواده خود نارضی اند و گاهی این نارضایتی باعث شده است به جدایی و پایان دادن به زندگی مشترک خود نیز فکر کنند؛

شکل ۱- مدل پارادایمی پژوهش

Fig 1- Paradigm model of research

بحث و نتیجه

در پژوهش حاضر تلاش شد تا فرایند شکل‌گیری گفت‌وگو در بستر شبکه روابط اجتماعی زوجین فهم و تفسیر شود. در این راستا پس از انجام مصاحبه‌ها و دستیابی به اشباع نظری، سرانجام مراحل کدگذاری و تحلیل مقوله‌ها انجام گرفت و یافته‌های تحقیق به صورت جدول مفاهیم و مدل پارادایمی ارائه شد. همچنین چگونگی مسیر و فرایند طی شده در این مقوله در طرح‌واره نظری بیان می‌شود. به طور کلی این

طرح‌واره نظری با استفاده از دایره‌های تو در تو و فلش‌های یک سر نشان داده شده است. این فلش‌های یک سر نشان‌دهنده تأثیر علی و یک سویه است. در ادامه توضیحات تکمیلی و جزئیات طرح‌واره تحلیل می‌شود. همان‌طور که مدل نشان می‌دهد، دایره‌های در هم آمیخته، شبکه‌ای از روابط در بسترهای مختلف را نشان می‌دهد که در شکل‌گیری گفت‌وگو تأثیرگذار است. در واقع این عوامل با اولویت‌های مختلف، از هسته مرکزی که خانواده است، تا محیط زندگی را

رویکرد و نگرش افراد را شکل می‌دهد. در واقع مانند خانواده، تأثیرپذیری از دوستان نیز، خود را به صورت مثبت و منفی نشان می‌دهد. همچنین این گروه دوستان حتی پس از ازدواج فرد نیز، روابط زوجین را با اعمال نظرات درباره وقت‌گذرانی با خانواده و نحوه برخورد با همسر و فرزندان تحت تأثیر قرار می‌دهد. براساس مدل آورده شده در شکل ۲، پس از شبکه دوستان، نظام آموزشی که شامل مدرسه و دانشگاه و به طور کلی سیستم آموزشی حاکم بر جامعه است، در ایجاد روحیه تک‌گویی یا گفت‌وگومحوری در افراد بسیار مهم است. در واقع مدارس و به طور کلی نظام آموزشی می‌توانست افراد را در مسیر جامعه‌پذیری و در راستای گفت‌وگوپذیری پرورش دهد، اما در این زمینه بسیار ناکارآمد است و با ارائه آموزشی‌های یک طرفه و معلم‌محور، توانایی خلاقیت و تفکر نقادانه را از دانش‌آموزان می‌گیرد. بنابراین با توجه به رواج تک‌گویی در نظام آموزشی و فاصله‌ای که در آموزش‌های مدارس و دانشگاه‌ها میان دانش و زندگی واقعی وجود دارد، این سیستم از جنبه‌های مختلف، ضعف جدی در آموزش به افراد دارد و از این جهت تأثیر مدارس تنها به صورت منفی بروز می‌یابد. اما دانشگاه اگرچه به لحاظ آموزشی در شکل‌گیری مفهوم گفت‌وگو در اذهان افراد نقشی ندارد، به لحاظ تعاملی و ایجاد فضای مختلط و ارتباطات دانشگاهی، زمینه‌های گفت‌وگو، ابراز نظر و آشنایی با عقاید مختلف را در دانشجویان ایجاد می‌کند. در این میان همچنان‌که در شکل ذیل پیداست، علاوه بر موارد ذکر شده که از اولویت بالاتری برخوردارند، نوع شغل و همچنین انواع روابطی که فرد به واسطه شغلش تجربه می‌کند نیز، در ایجاد ظرفیت‌های تعاملی و یادگیری نحوه برقراری ارتباط با افراد مختلف اهمیت دارد. در واقع تعاملات با همکاران و استفاده از تجربیات آنها در زندگی مشترک، آثار مطلوبی دارد. این در حالی است که چنانچه افراد با محیط کار و همکاران خود سنخیتی نداشته و یا در مشاغل انفرادی مشغول به کار باشند، یا فضای بسته، محدودیت‌ها و درگیری‌های شغلی زیادی را تجربه کنند، شغل خود را مسدودکننده ارتباط می‌دانند و یا

در بر می‌گیرد و به صورت‌های مستقیم و غیرمستقیم و از جنبه مثبت و منفی، رویکرد افراد را شکل می‌دهد و گرایش‌های گفت‌وگویانه یا ضدگفت‌وگویانه را در آنها ایجاد می‌کند. همان‌طور که از شکل ۲ برمی‌آید، خانواده با اولویت اول، بیشترین تأثیرگذاری را بر افراد دارد و با ایجاد بسترهای دموکراتیک یا اقتدارگرایانه در روابط والدین با یکدیگر و نحوه تربیت فرزندان، آنها را به صورت افرادی اهل گفت‌وگو یا گفت‌وگوگریز، جامعه‌پذیر می‌کند. در واقع روش‌ها و عاداتی که خانواده مبدأ در فرد نهادینه می‌کند، تأثیرات خود را به صورت‌های مختلف نشان می‌دهد. از یک سو این عادات تحت تأثیر تعصبات خانوادگی فرد، در خانواده فعلی نیز استمرار می‌یابد و از سوی دیگر با پذیرش اشتباهات و کاستی‌هایی که در خانواده مبدأ وجود داشته است، فرد تلاش می‌کند این ویژگی‌های منفی را در خانواده فعلی کنار بگذارد و به جبران آن اقدام کند.

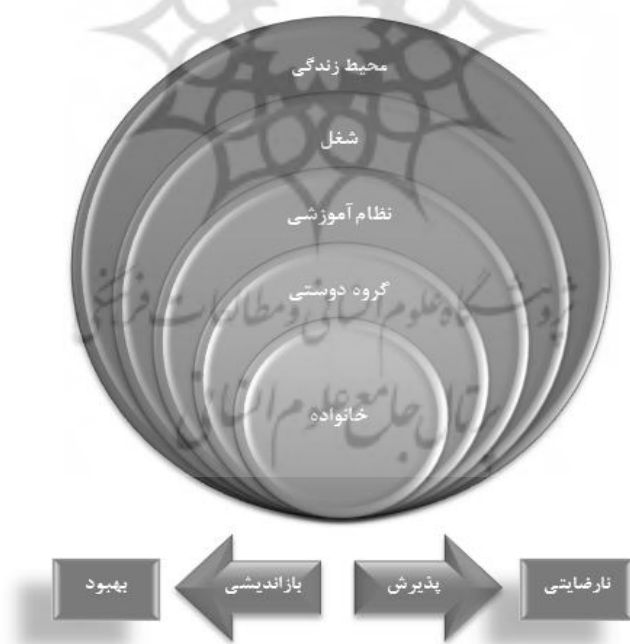
شایان ذکر است که خانواده حتی پس از ازدواج نیز، با اعمال نظرات و دخالت‌های خود، بر زندگی فرزندان تأثیر می‌گذارد. در تحقیقاتی که در زمینه تأثیر ایدئولوژی حاکم بر جامعه، بر نحوه درک و انجام تعهدات نسبت به خانواده و آثار مفروضات جنسیتی بر ادراک و رفتار همه افراد (Maier, 2016; Bradshaw, 2013) و همچنین آثار انتقال الگوهای ارتباطی بین نسلی و فرهنگ ارتباطی خانواده (Koesten et al., 2002; Marks et al., 2009; Odenweller et al., 2020; Rauscher et al., 2013) انجام گرفته است و پژوهش‌هایی که تأثیر خانواده را بر رفتار فرزندان و عوامل تأثیرگذار بر روابط زوجین، طلاق عاطفی و تعارضات زناشویی (غفوری زرج، ۱۴۰۰؛ کاوه فارسانی و مهدیه، ۱۳۹۹؛ رستمی و همکاران، ۱۳۹۸؛ افراسیابی و دهقانی دارامرود، ۱۳۹۵؛ رازی و اسلامی، ۱۳۹۴) مطالعه کرده‌اند، اثر خانواده بر شکل‌گیری الگوهای ارتباطی و روابط خانوادگی تأیید می‌شود.

همان‌گونه که در شکل ۲ آشکار است، بعد از خانواده، گروه دوستی بیشترین تأثیر را بر افراد به جای می‌گذارد؛ به‌ویژه از دوران نوجوانی که شبکه دوستان به‌اندازه خانواده،

محدوده زیست جهان خویش فهم و تفسیر می‌کنند. این در حالی است که تحولات ناشی از الزامات مدرنیته و سلطه قدرت و پول، به رشد فزاینده نظام و از طرفی تضعیف تحریف زیست جهان منجر شده است (نیستانی، ۱۳۹۸: ۹۵-۹۶). باختین (1981) نیز بر شکل‌گیری دیالوگ بر بستری فرهنگی، تاریخی و نسلی تأکید دارد. همچنین کلمن در نظریه سرمایه اجتماعی خانواده، علاوه بر تأکید بر سرمایه اجتماعی درونی، برای سرمایه اجتماعی بیرونی خانواده، که آن را شامل شبکه روابط اجتماعی خانواده در اجتماع و روابط با خویشان، دوستان و غیره و نیز رابطه با نهادها و مشارکت در آنها می‌داند، جایگاه بسیار مهمی قائل است و باور دارد این سرمایه اجتماعی بیرونی نیز، به درون خانواده منتقل می‌شود و اعضای خانواده و روابط آنها را تحت تأثیر قرار می‌دهد (سفیری و شایسته، ۱۳۹۴: ۹).

به‌طور کلی نقش شغل در زمینه تقویت یا تخریب ارتباطات خانوادگی را انکار می‌کنند. علاوه بر این، آخرین شبکه ارتباطی در طرح‌واره، محیط زندگی (شهر و روستا) و محل سکونت است که براساس فضای فرهنگی و تعاملی که برای فرد ایجاد می‌کند، در تغییر سبک زندگی، نگرش افراد، انتظارات فرد از زندگی مشترک و استانداردهای زندگی و همچنین تربیت فرزندان مؤثر واقع می‌شود. در واقع زندگی در شهر یا سکونت و در مناطق بالای شهر و تعاملات با فرزندان از خانواده‌هایی با پایگاه اجتماعی و اقتصادی بالاتر، ناخودآگاه فرد را با شاخص‌های جهان مدرن و روش‌های مطلوب برقراری روابط آشنا می‌کند. همان‌طور که هابرماس (۱۳۸۴) نیز معتقد است که هنجارها و سنت‌های فرهنگی جامعه، بر کنش‌های ارتباطی و گفت‌وگوهای افراد در جامعه سایه می‌افکند و در هر دیالوگی، افراد مسائل و مشکلات را در

شکل ۲- طرح‌واره نظری پژوهش

Fig 2- Theoretical scheme of research

این شبکه روابط اجتماعی که در طول زندگی، از گذشته تا به امروز تجربه می‌کنند، به دو صورت واکنش نشان می‌دهند؛ به

در پایین شکل ۲، فلش‌هایی که دو جهت مختلف را نشان می‌دهند، بیانگر این است که افراد در مواجهه با تأثیرات

این باره، لازم است این موضوع برای بهره‌برداری متخصصان و برنامه‌ریزان به صورت مقایسه‌ای در میان نسل‌های مختلف مطالعه شود.

منابع فارسی

ادیب راد، ن.؛ مهدوی، ا.؛ ادیب راد، م. و دهشیری، غ. م. (۱۳۸۴). مقایسه باورهای ارتباطی زنان مراجعه‌کننده به مراکز قضایی و زنان مایل به ادامه زندگی مشترک شهر تهران. *خانواده‌پژوهی*، ۱(۲)، ۱۳۱-۱۳۸.

https://jfr.sbu.ac.ir/article_96830.html

اشتراسوس، ا. و کرین، ج. (۱۳۹۷). *مبانی پژوهش کیفی: فنون و مراحل تولید نظریه زمینه‌ای*، ترجمه ابراهیم افشار، تهران: نشر نی.

اعتمادی، ع.؛ جابری، س.؛ جزایری، ر.ا. و احمدی، س.ا. (۱۳۹۳). بررسی رابطه مهارت‌های ارتباطی، الگوهای ارتباطی و سبک‌های حل تعارض با صمیمیت زناشویی در زنان شهر اصفهان. *زن و جامعه*، ۵(۱)، ۷۴-۶۳.

https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_515.html

افراسیابی، ح. و دهقانی دارامرود، ر. (۱۳۹۵). زمینه‌ها و نحوه مواجهه با طلاق عاطفی میان زنان شهر یزد. *زن در توسعه و سیاست*، ۱۴(۲)، ۲۷۱-۲۵۵.

https://journals.ut.ac.ir/article_59203.html

انصاری، م. (۱۳۸۴). *دموکراسی گفت‌وگویی (امکانات دموکراتیک اندیشه‌های میخائیل باختین و یورگن هابرماس)*. تهران: نشر مرکز.

<https://www.adinehbook.com/gp/product/9643057844>

آزاد ارمکی، ت. و لاجوردی، ه. (۱۳۸۲). هرمنوتیک: بازسازی یا گفت‌وگو. *نامه علوم اجتماعی*، ۱(۲۱)، ۹۳-۱۱۲.

https://jnoe.ut.ac.ir/article_10496.html

بوهم، د. (۱۳۸۱). *درباره دیالوگ*، ترجمه محمدعلی حسین نژاد، تهران: دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

http://iranculturalstudies.com/index.php?route=product/product&product_id=410&search

بهنام، ج. (۱۳۹۲). *تحولات خانواده، پویایی خانواده در حوزه‌های فرهنگی گوناگون*. ترجمه محمدجعفر پوینده،

این صورت که برخی از افراد این تأثیرات را می‌پذیرند و بدون داشتن ارزیابی از آنها، به همان شکل در خانواده خود پیاده می‌کنند که در نهایت با توجه به تغییرات خانواده در جامعه امروز، به ایجاد نارضایتی در خانواده فعلی منجر می‌شود. از طرف دیگر برخی از افراد با وجود آگاهی از تأثیرات عوامل مختلف و با در نظر گرفتن تغییرات اجتماعی و اصول و روش‌های استاندارد در برقراری روابط، در این تأثیرات بازناندیشی می‌کنند و با پرهیز از بت‌انگاری تجربیات گذشته خود در خانواده مبدأ و محیط‌های اجتماعی گوناگون، برای بهبود تعاملات در خانواده فعلی خود تلاش می‌کنند تا روابط خانوادگی‌شان را به درستی مدیریت کنند. بنابراین همان‌طور که فلش‌های یک طرفه نشان می‌دهد، دو پاسخی که افراد در مواجهه با این هم‌آمیزی و هم‌آیندی گفت‌وگو از خود بروز می‌دهند، نارضایتی و بهبود است که بیانگر ضرورت داشتن تفکر تحلیلی و باهم‌اندیشی در فضایی گفت‌وگومحور در دنیای امروز است تا بتوان با نگاهی نقادانه و بازاندیشانه، استانداردهای متفاوتی را براساس تغییراتی تعریف کرد که در ساختار روابط خانوادگی ایجاد شده است و آن را در مقایسه با گذشته، بهبود داد. از این رو با توجه به اهمیت این تأثیرات و کمک به بهبود آن، لازم است آموزش گفت‌وگوی مطلوب در مدارس از سنین کودکی به دانش‌آموزان انجام شود و سیستم آموزشی تک‌گویی در مدارس، به سیستمی گفت‌وگومحور و مبتنی بر باهم‌اندیشی تغییر یابد. همچنین ضروری است که هم در مدارس و هم در دانشگاه‌ها، واحد درسی برای آموزش گفت‌وگو در سطوح مختلف جامعه برنامه‌ریزی شود. همچنین جلسات گفت‌وگو و هم‌اندیشی در موضوعات متفاوت برگزار شود تا گفت‌وگو به بخش مهمی از فرایند آموزش تبدیل و توانایی تفکر مشترک و پذیرش و درک متقابل در افراد تقویت شود. علاوه بر این، شکل‌گیری کانون‌های گفت‌وگو و سازمان‌های مردم‌نهاد در این حوزه، نقش بسیار مؤثری در فرهنگ‌سازی و توانمندسازی افراد جامعه در سطوح مختلف دارد. علاوه بر این، برای شناسایی ابعاد پنهان، تاریخی و روند تغییرات در

پایه های هفتم و هشتم شهر یزد. *خانواده و پژوهش*، ۱۸ (۳)، ۱۱-۲۴.

https://qjfr.ir/browse.php?a_code=A-10-2717-1&sid=1&slc_lang=fa

قندهاری، ا. (۱۳۹۴). *گفت‌وگو برای همه*. تهران: انتشارات بازتاب. <https://www.iranketab.ir/book/98519-dialogue>

کاوه فارسانی، ذ.ا. و مهدیه، ع. (۱۳۹۹). واکاوی راهبردهای زوجین در مواجهه با تعارضات زناشویی: یک نظریه‌زمینه‌ای. *خانواده‌پژوهی*، ۱۶ (۱)، ۹۵-۷۷.

<https://ensani.ir/fa/article/427392>

نیستانی، م.ر. (۱۳۹۸). *اصول و مبانی دیالوگ*. اصفهان: یار مانا. <https://www.gisoom.com/book/11528883>

هابرماس، ی. (۱۳۸۴). *نظریه کنش ارتباطی*. ترجمه کمال پیولادی، تهران: روزنامه ایران. <https://www.gisoom.com/book/1304307>

References

Abbasi Shavazi, M.J., & Askari Nodoushan, A. (2005). Family changes and fertility decline in Iran: case study in Yazd province. *Journal of Nameh-ye Olume Ejtemai*, 25, 25-75. [In Persian] https://jnoe.ut.ac.ir/article_10534.html

Adibrad, N., Mahdavi, E., Adibrad, M., & Dehshiri, Gh. (2005). Communication beliefs compared women referred to the judicial and women want to continue living together in Tehran. *Journal of Family Research*, 1(2), 131-138. [In Persian] https://jfr.sbu.ac.ir/article_96830.html

Afrasiabi, H., & Dehghani Daramroud, R. (2016). Contexts and encountering with emotional separation among women in City of Yazd. *Journal of Women, Politics & Policy*, 14(2), 255-271. [In Persian] https://journals.ut.ac.ir/article_59203.html

Alirezanejad, S., & Saraie, H. (2007). The extent of social relationships of Iranian urban women and the effect of higher education and employment. *Human Sciences*, 53, 223-252. [In Persian] <https://www.sid.ir/paper/66748/fa>

Ansari, M. (2005). *Conversational democracy*. Tehran: Markaz Publication. [In Persian] <https://www.adinehbook.com/gp/product/9643057844>

Azadarmaki, T., & Lajvardi, H. (2003). Hermeneutics: Reconstruction or dialogue. *Journal of Nameh-ye Olume Ejtemai*, 1(21), 93-112. [In Persian] https://jnoe.ut.ac.ir/article_10496.html

تهران: نشر ماهی. <https://ketab.ir/book/b5c38eae-ade4-4c5f-b786-16658f4c5a3a>.

پایا، ع. (۱۳۸۱). *گفت‌وگو در جهان واقعی*. تهران: طرح نو. <https://basalam.com/ketabematin/product/2794581>

چلبی، م. (۱۳۹۰). *تحلیل اجتماعی در فضای کنش*. تهران: نشر نی. <https://www.iranketab.ir/book/114304>

رازقی، ن. و اسلامی، ا. (۱۳۹۴). *مطالعه کیفی علت‌های تعارض در خانواده*. فرهنگی- تربیتی زنان و خانواده، ۱۰ (۳۲)، ۷۲-۵۳.

رستمی، م.؛ نوابی‌نژاد، ش. و فرزاد، و.ا. (۱۳۹۸). آسیب‌شناسی مشکلات زوجین در مرحله نامزدی: یک مطالعه کیفی. *روان‌شناسی خانواده*، ۶ (۱)، ۶۸-۵۵. https://www.ijfjournal.ir/article_245551.html

ستوده، ه. (۱۳۹۱). *آسیب‌شناسی اجتماعی (جامعه‌شناسی انحرافات)*. تهران: آوای نسور. <https://www.iranketab.ir/book/87546>

سفیری، خ. و شایسته، س. (۱۳۹۴). *بررسی رابطه سرمایه اجتماعی خانواده با سلامت اجتماعی جوانان*. *ماددکاری اجتماعی*، ۴ (۳)، ۱۷-۵. http://socialworkmag.ir/browse.php?a_id=85&sid=1&slc_lang=fa

سگالن، م. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی تاریخی خانواده*. ترجمه حمید الیاسی، تهران: نشر مرکز. <https://www.agahbookshop.com/p-2508--.aspx>

عباسی شوازی، م.ج. و عسکری ندوشن، ع. (۱۳۸۴). *تغییرات خانواده و کاهش باروری در ایران: مطالعه موردی استان یزد*. *نامه علوم اجتماعی*، ۲۵ (۲۵)، ۷۵-۲۵. https://jnoe.ut.ac.ir/article_10534.html

علیرضائزاد، س. و سرایی، ح. (۱۳۸۶). *گستره شبکه روابط اجتماعی زنان شهری و تأثیر تحصیلات دانشگاهی و اشتغال بر آن*. *پژوهشنامه علوم انسانی*، ۵۳ (۲۲۳-۲۵۲). <https://www.sid.ir/paper/66748/fa>

غفوری زارچ، م.ر. (۱۴۰۰). *اثربخشی آموزش برقراری ارتباط کلامی به والدین بر کاهش تعارضات و بهبود رابطه مادر - دختر در دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه اول*.

- 16(1), 77-95. [In Persian] <https://ensani.ir/fa/article/427392>
- Koesten, J., Miller, K.I., & Lee Hummert, M. (2002). Family communication, self-efficacy, and white female adolescents' risk behavior. *Journal of Family Communication*, 2(1), 7-27. https://doi.org/10.1207/S15327698JFC0201_3
- Kornaszewska-Polak, M. (2016). Marital dialogue-between conflict, agreement and relationship breakdown. *Journal for Perspectives of Economic Political and Social Integration*, 22(1), 257-273. <https://doi.org/10.1515/pepsi-2016-0013>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalism inquiry*. Sage. <https://us.sagepub.com/en-us/nam/naturalistic-inquiry/book842>
- Maier, C. A. (2016). Conceptualizing household distribution of labor from feminist theory: Why power matters in psychotherapy. *Marriage & Family Review*, 52(5), 413-420.
- Marks, J., Chun Bun, L., & McHale, S.M. (2009). Family patterns of gender role attitudes. *Sex Roles*, 61(3-4), 221-234. <https://doi.org/10.1080/01494929.2015.1105899>
- Masarik, A. S., Conger, R. D., Martin, M. J., Donnellan, M. B., Masyn, K. E., & Lorenz, F. O. (2013). Romantic relationship in early adulthood: Influences of family, personality, and relationship cognitions. *Personal Relationships*, 20(2), 356-373. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2012.01416.x>
- Mauthner, N., & Doucet, A. (2003). Reflexive accounts and accounts of reflexivity in qualitative data analysis. *Sociology*, 37(3), 413-431. <https://doi.org/10.1177/003803850303730>
- Miller-Day, M. (2017). *Family communication*. (J. Nussbaum, Ed.), Oxford Research Encyclopedia of Communication. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.177>
- Mitchel, J.C. (1999). *Social networks in urban situations: analyses of personal relationships in central african towns*. Manchester University Press. <https://doi.org/10.1093/migration/mny045>
- Neyestani, M.R. (2012). *Principles and dialogue*, Isfahan: Yare Mana Publication. [In Persian] <https://www.gisoom.com/book/11528883>
- Odenweller, K.G., Rittenour, C.E., Myers, S.A., & Brann, M. (2013). Father-Son family communication patterns and gender ideologies: A modeling and compensation analysis. *Journal of Family Communication*, 13(4), 340-357. <https://doi.org/10.1080/15267431.2013.823432>
- Oliver, J., & Miller, SH. (1994). Couple communication. *Journal of Psychology & Bakhtin, M.M. (1981). The dialogic imagination: Four essays* (C. Emerson, Trans., M. Holquist, Ed.). University of Texas Press. <https://www.amazon.com/Dialogic-Imagination-Essays-University-Slavic/dp/029271534X>
- Behnm, J. (2013). *Family changes, family dynamics in different cultural fields*. Translated by M.J. Pouyandeh, Tehran: Mahi Publication. [in persian] <https://ketab.ir/book/b5c38eae-ade4-4c5f-b786-16658f4c5a3a>.
- Bohm, D. (2002). *On dialogue*, Translate by M.A. Hossein-Nejad, Tehran: Office of Cultural Studies. [In persian] http://iranculturalstudies.com/index.php?route=product/product&product_id=410&search
- Bradshaw, S. (2013). Womnn's dccssoo-making in rural and urban households in Nicaragua: the influence of income and ideology. *Environment and Urbanization*, 25(1), 81-94. <https://doi.org/10.1177/0956247813477361>
- Chalabi, M. (2006). *Social analysis in the space of action*, Tehran: Nashreney Publication. [In Persian] <https://www.iranketab.ir/book/114304>
- Etemadi, O., Jaberi, S., Jazayeri. R., & Ahmadi, A. (2014). Investigating the relationship between communicative skills, communicative patterns, conflict management styles and marital intimacy in Isfahanian women. *Journal of Women and Society*. 5(1), 63-74. [In Persian] https://jzvj.marvdasht.iau.ir/article_515.html
- Ghafoori Zarch, M. R. (2021). The effectiveness of parent verbal communication training in reducing conflicts and improving mother-daughter relationships among seventh and eighth grade high school girls in Yazd. *Journal of Family and Research*, 18 (3), 11-24. [In Persian] https://qjfr.ir/browse.php?a_code=A-10-2717-1&sid=1&slc_lang=fa
- Ghandehari, A. (2015). *Dialogue*, Tehran: Baztab Publication. [In Persian] <https://www.iranketab.ir/book/98519-dialogue>
- Goldenberg, H., & Goldenberg, I. (2012). *Family therapy: An overview*. Thomas Brooks/Cole. <https://www.amazon.com/Family-Therapy-Overview-Herbert-Goldenberg/dp/1111828806>
- Guan, X., & Li, X. (2017). A cross-cultural examination of family communication patterns, parent-child closeness, and conflict styles in the united states, china, and saudi arabia. *Journal of Family Communication*, 17(3), 223-237. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/15267431.2017.1293062>
- Kaveh Farsani, Z., & Mahdieh, A. (2020). Exploring couple strategies in the face of marital conflict: a grounded theory. *Journal of Family Research*,

- youth social health. *Journal of Social Work*, 4(3), 5-17. [In Persian] http://socialworkmag.ir/browse.php?a_id=85&sid=1&slc_lang=fa
- Segalen, M. (2006). *Historical anthropology of the family*. Translated by H. Elyasi, Tehran: Markaz Publication. [In Persian] <https://www.agahbookshop.com/p-2508--.aspx>
- Sotoudeh, H. (2012). *Social pathology*. Tehran: Avaye Noor Publication. [In Persian] <https://www.iranketab.ir/book/87546>
- Strauss, A., & Corbin, J. (2018). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Translated by E. Afshar, Tehran: Ney Publication. [In Persian] <https://www.adinehbook.com/gp/product/9641851899>
- Wu, X., Hua, R., Yang, Z., & Yin, J. (2018). The influence of intention and outcome on evaluations of social interaction. *Acta Psychologica*, 182, 75-81. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2017.11.010>
- Christianity, 13(2), 151-157. <https://basalam.com/ketabematin/product/2794581>
- Paya, A. (2002). *Dialogue in a real world*. Tehran: Tarhe- No Publication. [In Persian] <https://basalam.com/ketabematin/product/2794581>
- Rauscher, E.A., Schrodt, P., Campbell-Salome, G., & Freytag, J. (2020). The intergenerational transmission of family communication patterns: (in)consistencies in conversation and conformity orientations across two generations of family. *Journal of Family Communication*, 20(2), 97-113. <https://doi.org/10.1080/15267431.2019.1683563>
- Razeghi, N., & Islami, A. (2015). Qualitative study of the causes of family conflict. *Journal Women and Family*, 10(32), 53-72. [In Persian] https://cwfs.ihu.ac.ir/article_201669.html
- Rostami, M., Navabinejad, SH., & Valiyolah, F. (2019). Pathology of couples problems in engagement: A qualitative study. *Journal of Family Psychology*, 6(1), 55-68. [in persian] https://www.ijfpjournal.ir/article_245551.html
- Safiri, Kh., & Shayesteh, S. (2015). Investigating the relationship between family social capital and

